DOST

Kurucusu : Salim ŞENGİL
Sahibi ve
Sorumlu yönetmen : N. Şengil
Kuruluşu : 1947
ŞUBAT 1972
SAYI : 88 CİLT : 24
Sayısı : 5 Lira

SANATSIZ KALAN BİR ULUSUN HAYAT DAMARLARINDAN BİRİ KOPMUŞ DEMEKTİR - ATATÜRK

BÜTÜNE DOKUNMA YARIMI BÖLME...

dost

Geçtiğimiz Ocak ayında bir bayram vardı. Fikir işçileri için yeni haklar getiren 212 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği "10 Ocak" bu yıl pek sessiz kutlandı.

Gerçi Sayın Başbakan Profesör Nihat Erim, 10 Ocak günü düzenlenen toplantıya gönderdiği telgrafında :

"... Bütün arkadaşlar istikbâl endişesi duymadan, demokratik rejim içinde her türlü fikir serbestliği ile umumi efkârı aydınlatma yolunda hizmet ifaya devam etmektedirler..." diyorlardı.

Doğru mudur, değil midir diye bu sözlerin üstünde durmuyoruz. Elbet ki, bir Başbakan doğru söyliyecektir.

Gelgelelim... Bugün ülkemizde yüzlerce fikir işçisi geçin "İstikbal" sözcüğündeki parıltıyı, yakın geleceğinden; bir kaç gün, bir kaç haftasından bile emin değildir...

Çünkü ortada "Resmi ilânların kaldırılması" diye bir konu gündemdedir. Hattâ ucundan kıyısından başlanmıştır bile bu işe...

Ama, ortada bir Naylon Basın gerçeği de vardır. Sözgelimi, Ankara'mızda tam 25 tane günlük gazete yayınlandığını biliyor musunuz? Ve bu gazete sahipleri (İşverenleri demek istemedik; çünkü bu gazetelerin 15 inden fazlasında kimseye iş falan verildiği yoktur) Ayda 30 - 40 bin liralık net kazançlarını düşürmemeğe kesin kez kararlıdırlar. Ve bunun dışında, bir yol - yordam bildikleri de yoktur...

Şimdi, ortaya çıkan bu ikilem nasıl çözülecektir. Resmi ilânlar kalkarsa, birkaç gazete dışında, bütün gazeteler kapanacak; yeniden bir kaç yüz fikir ve beden işçisi, ülkemizdeki işsizler ordusuna katılacaktır. Kalkmazsa bu ilânlar, hiç bir emek ve fikir üretimine karşılık olmaksızın on, onbeş açıkgöz devletin sırtından ayda net, 30 - 40 bin lira kazanmaya devam edeceklerdir...

10 Ocakla birlikte 212 sayılı kanunla gelen "Tazminat müessesesi" artık iş emniyetinin bir sibobu olmaktan çıkmıştır...

Sayın Nihat Erim'in telgrafını bir de sanatçılar açısından tekrarlayalım :

"... Bütün arkadaşlar istikbâl endişesi duymadan, demokratik rejim içinde her türlü fikir serbestliği ile umumi efkârı aydınlatma yolunda hizmetler ifa etmektedirler..."

İçinde bulunduğumuz olağanüstü koşullar dolayısıyla sanat yaşamımızın bir tökezleme geçirdiği kesin bir gerçektir.

Ayrıca, kâğıt, mürekkep, klişe, baskı fiyatlarının son aylardaki zam furyasından hisselerine düşen paylar büyüktür...

Gerçi, "fikir serbestliği", "kamu oyunu aydınlatma" deyimleri Sayın Başbakanın telgrafında çok güzel duruyorlar....

Bunu bir umut, bir muştu olarak kabul ediyoruz...

bol verdi bu yıl

Bir milyon vermiş bu yıl
otuz beş milyon
bir milyon vermiş
ekmek te vermiş mi

bir milyona cıvıl cıvıl bakış gerek
doğanın gizini görmeye
göz de vermiş mi

bir milyona uyanış gerek
bağımlılığın zincirini kırmaya
okul da vermiş mi

bir milyona bilim gerek
uygar insan olmaya
eğitmen de vermiş mi

bir milyon vermiş bu yıl
otuz beş milyon
bir milyon vermiş
mutluluk da vermiş mi

bir milyon vermiş bu yıl
bir milyon verir daha gelen yıl
bir milyon verir de
mustafa kemal de verir mi

Yüksel PAZARKAYA

süryani

"kalemle süngüyü
bir kılmalı diyorum"

bir akşam vakti

basmane açıklarında
kınından sıyrılmış
kasatura biçiminde içime yaslandı sevda

ki issizliği ve hainliği
ceplerimde
mühürlenmiş bir evrak gibi taşıyordum

tercan'da
istasyon parmaklıklarına
iki damla bulut halinde
asılı bıraktığım zabitliğimin
perdeleri ramazana ve oruca çekili meyhanelerde

usulcana birşeyler konuşan
hiç gülmeyen
mevlût dinler gibi aşık mahzuni dinleyen
kürt ve alevi köylüleriyle katiyen ilgisi yoktu

çünkü
sansa boğazı komutanı olarak
o ünlendiğim günlerde
ben daima
içini yumruklayan bir çocuktum

ve sabahın zehrinde
uzun bıyıklı anadolu köylülerinin
kemah boğazı sırtlarından
erzincan düzüne doğru
su içmeye indiklerinde
arkalarını kalleşliğe dönüp
kendi dillerince inleyen
toprağa kapaklandıklarında
namertlik sırtlan inlerinde deyip
ve sabah ezanlarını tanrıya terkedip
yüzlerini güneşe çevirdiklerinde
bu ne demektir çok iyi bilirdim

sevgilim bir ülkeydi içimde
ve ülkesinde
şairlerle işsizlerin
umutsuzluktan caddeleri kemirdikleri saatlerde
yasaklanmış iri puntolu
gazeteler nesrederdi sessizce
bana ve hayata ait

günler günler geçip te sonra bir bir
anlatılmaz olunca çiçekler
tanrıya
kahpelere ve beylere
beyaz bir mendil gibi buruşturup
çocuk parklarına bıraktım
birgün nasılsa imha edilecek kalbimi

sevda hasret ve zulüm
geliyorum demez

Aykut POTUROĞLU

dost
FİKİR VE SANAT DERGİSİ
KURULUŞU : 1947
YENİ DİZİ : 88
ŞUBAT 1972
CİLT : 24
SAYISI 5 LİRA

"dost" adı anılmadan yazılarımız aktarılamaz.

Kurucusu :
Salim ŞENGİL
Sahibi ve
Yazı İşleri sorumlusu :
N. ŞENGİL
Ayda bir çıkar
Sayfa Düzeni : Salim ŞENGİL
İdare Yeri :
Ahmet Rasim Sokak 15/5
Çankaya - Ankara
TELEFON : 17 07 00
Abonesi :
Yıllık 50 TL., Altı aylık 30 TL.

Dış ülkelere bir misli
İlân Şartları :
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
„ „ 1 „ 1.250 „
İç sayfalar 1 „ 1.000 „
Sürekli olarak 6 sayı reklâm verenlere % 10, 12 sayıda ise % 20 indirim yapılır.
Basıldığı yer :
Doğuş Matbaası - Ankara
Telefon : 11 22 24

sanat üzerine

erden kıral

Algılamak, anlamanın ilk eylemidir. Sanatın temelinde anlamak yatar. "Ben" in -nesnelerle- "benolmayanla" ilişkileri, çelişkileri, bilinci doğurur. Geriye doğru düşünelim : Gerçeklerin üstü örtülü olduğu döneme; insanın kendi çevresel ilişkisiyle olan bağıntısını "ben" den üstün tuttuğu varlığa (Tanrılar ve güzellik) sığınıp aydınlanmak istediği döneme, sanatın başlangıcına gidelim. Sanatçı mutlulukla, mutluluk olmayan'ın "ben" le ilişkisini üstün varlığa körükörüne inanıp açıklamak istedi. İnsanın doğayı elegeçirmesi isteğiydi bu...

Toplumsal devinimler, sanatçının değişen öznelliği sonucu borjuva kültürü doğdu. Keats şöyle diyordu : "Güzellik doğruluktur, doğruluk da güzellik".

Sanatsal eylem değiştirir, yaratır, yapar - bütünler. Ama özden biçime yönelen bilgiçliklerle sanatsal eylem konulamazdı. Ortaçağ düşünürleri apaçık bilgiçlik tasladılar. Toplumsal alt-üstlenmeler, sanatçının değişen öznelliği düşünce biçimlerini, kavrayış biçimlerini değiştirdi. Bütünü ile sanat yapıtlarını da değiştirdi. John Addington Symonds şöyle der : "Rönesans'a genel olarak bozulmaya yüztutmuş bir ortaçağ denilebilir" (1)

Sanat toplumdan soyutlanamaz. Başkaldırıcıdır sanat. Toplumun çürüdüğü dönemlerde başkaldıraıcı yöntemlerini değiştirir. Selçukluların yükseliş ve uygarlık döneminde (1. Aleâttin Keykûbat 1219 - 1237) ülke görkemli yapıtlar, mimari anıtlarla donanmıştı. Moğolların yayılmaları nedeniyle çöküntü başladı. Çöküntü ve çözülme dönemlerinde (II. Keyhüsrev - II. Aleâttin 1237 - 1257) sömürüye, karışıklıklara, yoksulluğa karşı "Tasavvufda başkaldırmanın yerine geçiyordu, ama ezenlere karşı bir silâh oumuyordu. Oysa mizah, başkaldırmanın yerine geçen silâhtı... Biri karamsar düşünce ve duyuşa dayanan sanat eserleri, yani içedönük tasavvuf, öbürü umuta ve iyimserliğe dayanan sanat eserleri ki, bunun da başında halk mizahı... geliyor" (2) du.

XIX. yüzyılın burjuva - kapitalist dünyasında sanatçı kesinlikle kendisine dönmüştü. "Ben" le çevre arasındaki çözümsüzlüğü, çaresizliği, kaybolmak korkusu; başkaldıran, bir anlamda değiştirmeye çalışan romantizm akımını getiriyordu. "Romantizm" kapitalist düzene, onun değerlerinin bayağılığına bir başkaldırmadır." (3) Soyutlayarak başkaldırıştı bu. Edilgendi, yarasızdı. Jean Paul Sartre'ın, G. Faubert'in edilgenliğine eğilmesi yenilgisini benimsememesi, Flaubert kitabını tamamlama isteği, çok anlamlı doğrusu...

"Kapitalist üretim düşünceye ilişkin bazı üretim dallarının bütününe, özellikle sanata düşmandır" (4) Kapitalizmin doğuşundan sonra, burjuva sanatının girdiği bunalımlar toplumsal değişimlerle daha çok çaprazlaştı. Dünyayı bir kaos halinde ve değişmez görme eğilimi, bu boğuntu gerçekliğe belli bir dünya görüşü ile bakmanın sonucudur. Kapitalist toplumu besleyen sağcı düşünce, doğanın sessizliğine inanır. Doğa sağdadır, der. Dış gerçeklerin yasalarını anlamaya, özüne inmeye yaklaşmaz. Burjuva düşüncesinde sanat, para-mal-para düzenine girip, sevimsizleşir, giderek anlaşılmaz duruma gelir. Burjuva düşüncesinin evrensel niteliği, uluslaşma süresindeki toplumların sanat ve kültürlerini ters yönde etkiler. Uluslaşma süresindeki toplumlar, yerel saant ve kültürü ile, halk kültürünü temellendirip, sanatsal plânda bağımsızlığını korur. Kültür ve sanat, ekonomik temelin üst-yapı kurumu olarak doğar. Bazen de ithal edilir.

Toplumcu gerçekçilik diyalektik düşünceyle beslenir. Toplumsal değişimlerin insanın zihnini belirlediğini kabul eder. Eşitliğe, kardeşliğe, insanca yaşama isteğine dayanan birliğe inanır. Toplumcu gerçekçilik; örgütleyici, ilerici ve devrimcidir.

---

(1) John Addington Symonds (İtalya'da Rönesans Cilt V)
(2) Aziz Nesin (Nasrettin Hoca, Papirüs, sayı 11)
(3) E. Fischer (Sanatın Gerekliliği)
(4) K. Marx

İKİ ŞİİR İKİ DÜNYA II

ahmet inam

A. 2 NİCELİKSEL DİLBİLGİSİ YORUMU

Niceliksel dilbilgisi çözümlemesine biraz karamsar deyimle, şiirin otopsisi de diyebiliriz. Bu çözümlemede, sözcüklerin kuralcı dilbilgisi açısından görevlerine göre bir yorumlanmasına girişeceğim. Böylece şiirin fiziğinden sözcüklerin görevlerine doğru ilerlemiş, **anlama** biraz daha yaklaşmış olacağım.

Önce iki şiirdeki sözcüklerin sınıflandırmasını yapalım.

I. YANARDAĞ

Toplam sözcük sayısı : 61

Zamir :	1	%	1,64
Fiil :	10	%	16,4
Ad :	26	%	42,63
Sıfat	11	%	18,03
Zarf :	11	%	18,03
Edat :	2	%	3,27

II. ROMANTİK GENÇLİĞİM

Toplam sözcük sayısı : 34

Zamir :	0	%	0
Fiil :	9	%	26,4
Ad :	9	%	26,4
Sıfat :	4	%	12
Zarf '	12	%	35,2
Edat :	0	%	0

Buradan, aşağıdaki sonuçları çıkarabiliriz :

1 — Yukarıdaki karşılaştırmadan görülebileceği gibi, I'in (Yanardağ'ın) ad yüzdesi (% 42,63), II'nin (Romantik Gençliğim) ad yüzdesinden (% 26,4) büyüktür. Bu neyi gösterir? I, daha çok "şey" lere yöneliktir. Şiirde ad sayısına (genelleme yapmak hiç de uygun olmasa da, en aşağı bu iki şiir için söylenebilir.) "nesne" çokluğu denebilir. Niceliksel açıdan I, II'den hemen hemen iki kat daha **nesnelse**dir.

2 — Fiiller II'de yüzde olarak daha fazla. II'de bir **eylem çokluğu** olduğu çıkarılabilir bu karşılaştırmadan. Eylem çokluğunun anlamı aşağıda daha açığa çıkacak.

3 — Bir şiirde fiil/ad oranına o şiirde "nesnelerin niceliksel işleyişi" diyorum. Bu oran (Böyle niceliksel saptamalarda şiirin anlamını yitirmeden davranmak gerekir!) şiirde yer alan nesnelerin eylemsel durumunu gösterebilir, (her zaman için değil!) ipucu verebilir. Bu açıdan bir karşılaştırma yapılırsa I'de bu oranın 10/26 = 0,384 olmasına karşılık II'de 9/9 = 1'dir. Nesnelerin işleyişi II'de I'den büyüktür.

Öyleyse, I'de, II'den çok olan nesnelerin belli bir "eylemler" çevresine yönelik olduğunu çıkarabilir miyiz? Çözümlemenin bu evresinde fiil lerin anlamlarını ele almadığımız için bir şey söylemek gereksiz bir önyargı olur. Yalnız, II'de nesne işleyişinin çokluğu, nesnelerin fiillere sayı olarak eşit oluşu, "her nesne için bir eylem" çağrışımı yapabilir. Çözümlememizin daha "otopsi" evresinde, "anlam" la ilgili öbür evrelerde de görülebileceği gibi, I'de bir eylemler kümesine yönelmemize karşı, II'de bir eylem çeşitliliği vardır. Bu, iki şairin dünya görüşlerine ilişkin bir durumun **oldukça** nesnel, niceliksel bir kanıtıdır!

4 — Bir şiirde sıfat/ad oranına nesnelerin nitelendirilme oranı diyorum. Sıfat ad'dan çok oldukça nesneler daha "belirgin", nitelendirilmiş oluyorlar. I'de bu oran, 11/26 = 0,423, II'de 4/9 = 0,444. İki şiirin de nitelendirme "gücü" aynı. Ikisinin de belirsizlikten, soyutluktan = Sıfatların çokluğu her zaman somutluğu göstermezse de- en azından, karanlıktan, kuruluktan aynı ölçüde kaçtıklarını söyleyebiliriz. Bu niteliğin şairlerin şiir anlayışlarına ilişkin yanını ileride göreceğiz. Böylece şiir anlayışlarının bir özelliği niceliksel bir temele oturtulmuş oluyor.

5 — Eylemin nitelendirilmesi, zarf/fiil sayısal oranına göre belirtilir. Bu oran I'de 11/10 = 1,1; II'de 12/9 = 1,33. İki sayıyı da (3) de yorumladığımız biçimde yorumlayabiliriz. Birbirlerine oldukça yakın (0,23'lük fark) olmalarına karşın, I'in eylemce nitelendirilmesindeki azlık, bir "belirli" eyleme yönelme olarak adlandırılabilirse, II'nin de eylemde çokluğunu "çeşitlilik" olarak niteleyebiliriz. Bu çeşitli oluş, I'den öyle pek çok değildir. "Çeşitlilik" ve "Belirlilik" anlamca ayrı gibi görünen kavramlar olmasına karşın iki ayrı dünya görüşünün çevresinde dönen yapıları olsa gerek. Yoksa bu oranlar birbirine nasıl bunca yakın olabilirdi? Bu özellikler iki şairin dünya görüşünü anlamamıza yarayan önkaynaklar olabilir.

6 — İki şair de zamir kullanmaktan kaçınmışlar. I'de zamir, toplam sözcüklerin % 1,64'ünü II'de % 0'ını (Hiç yok!) oluşturuyorlar. Adın yerine geçen sözcüklere iki şair de yanaşmıyor. Nesne açıklığı, belirginliği, somutluğu ikisinin de kaygısı olsa gerek.

7 — I'de % 3,27'lik edat bulunmasına kar-

şılık, II, hiç edat taşımıyor. Sözcükleri, kavramaları anlamca bağlama görevinde olan edatların azlığı gerilimin akıcılığını sağlayabilir. (Bkz. I'in 9. ve 20. dizelerinin gerilim çizelgeleri) Buna karşı, I'in II'den gerilim ortalaması olarak yüksekliğine dayanarak, edatların bir "bağlama" sağlayarak gerilimi artırmaya bile yarayabildiğini söyleyebiliriz. Edatların azlığı, somutluğun, özellikle yalınlığın, doğrudan anlatım tavrının ölçüsü olabilir. Bu ölçütle II'nin I'den daha "doğrudan" bir anlatım taşıdığını söyleyebiliriz.

A. 3 ZAMANSAL YORUM

Sözlük sınıflarının yorumundan sonra bir başka açıyla yaklaşabiliriz niceliksel çözümlemeye. Fiil zamanlarının karşılaştırmalı dökümünü şöylece yapabiliriz.

	I		II	
Şimdiki Zaman :	2	% 20	4	% 44,4
Geniş Zaman :	0	% 0	1	% 11,1
Miş'li Geç. zam. :	1	% 10	2	% 22,2
Di'li Geçmiş zam. :	1	% 10	2	% 22,2
Buyurma :	2	% 20	0	% 0
İstek	4	% 40	0	% 0

1 — Şiirde eylemin "şimdiselliği" ni saptayabilmek için, "şimdisellik oranı" diyebieceğim bir oranı kurmamız yerekiyor. Şimdiki zaman/Geçmişi zaman sayısal oranı I'de 2/2 = 1, II'de 4/4 = 1. Şimdisellik açısından iki şiir de eşit. (Eş zamanlı!) II' de şimdiki zaman oranı daha yüksek (% 44,4'e, % 20). Bu, Esaf Halet'in dünya görüşüne bağlı bir özellik. ("Yaşamak bu anı yaşamaktır" -MISRI-KADİM-)

2 — II'de geniş zaman % 11,2'lik bir yer tutuyor. Geniş zaman genellemeleri taşıyan bir zaman. Öyleyse, A. Halet'in geniş zaman kullanışı, şiirin semantik yapısı ve dünya görüşüne ilişkin bir ipucu olsa gerek. (Masalı, tekerlemeleri kullanışı)

3 — I, II'den istek ve buyurma kiplerini içermesiyle ayrılıyor. Demek I, bir isteğin ve buyurmanın şiirdir. (% 60'ı istek ve buyurma!)

A. 4 KİŞİSEL YAPI

Sözcüklerin görevlerine, fiillerin zamanlarına dayanarak ortaya koymaya çalıştığımız yorumu, şiirde kişiselliğin niceliksel dilbilgisi açısından açılımını da katarak, aşağıdaki göstergeyle sürdürebiliriz.

	I		II	
Ben	0	% 0	6	% 66,7
O	4	% 40	2	% 22,2
Biz	4	% 40	0	% 0
Siz	1	% 10	0	% 0
Edilgen	1	% 10	1	% 11,1

Çizelge, fiillerin öznelerinin sayımı sonucunda ortaya konmuştur. I, çoğunlukla "o" ve "biz" e dayanmaktadır. Hele, "ben" ve "sen" den hiç söz edilmemiştir. Öznenin önemsenmeyişi, edilgenlik, iki şiirde de hemen hemen aynıdır. II ise "ben" in şiiridir. (% 66,7) "O" nun "ben" in yanında pek önemi yoktur. (Hemen hemen 1/3'ü)

A. 5 GEÇİŞLİLİK

Şiirin kişisel yapısı fiillerin çözümüyle de aydınlatılabilir. Bilindiği gibi fiiller ikiye ayrılabilir. 1 — Geçişli, 2 — Geçişsiz. Geçişli fiiller öznelerinin eylemleri başkalarına geçen fiillerdr. Örneğin "fırlatıyor" geçişli (Bir şeyi fırlatmak), "düşüyorum" geçişsizdir. I'de geçişli/geçişsiz oranı, **geçişlilik oranı** 6/4 = 1,5, II'de 4/5 = 0,8 dir. I'de öznelerin eylemleri başka nesnelere II'den daha çok geçiyor. (Hemen hemen iki katı!) Bu, şiirin toplumsallığına bir ipucu (belki) olabilir.

A. 6 BİR DİLBİLİMSEL YAKLAŞIŞ

Şiirin otopsisini dilbilimsel bir yaklaşımla genişletmek istiyorum.

Bir tümceyi ya da anlamlı tümce parçasını "işlemci" ve "işlenen" diyebileceğimiz kavramların ışığı altında çözümleyebiliriz. (Bu konuda bkz. Teo Grünberg, **Syntactical Categories,** Litera dergisi, Volume 8, 1965) Örneğin "Bilgin okuyor" tümscesini ele alalım. Bilgin, klâsik anlamda özne, işlenen, yani, bağlı olan, belirlenen, egemen olunan, "okuyor", işlemci, egemen olan, belirleyen, bağlayandır. Bu açıklamalar tamlamalar için de geçerlidir. "Cici Kız". Burada "cici" işlemcidir, çünkü etkendir, "kız" a, "kız" ı belirler. "Kız" ise işlenendir. Bu aydınlatmalarımızın ışığı altında iki şiirin incelenmesinden elde edilen sayılar şunlardır :

	I	II
İşlemci	33	16
İşlenen	28	18

I'in etkinliği, işlemci sözcüklerin sayısının işlenen sözcük sayısına oranı, 33/28 = 1,18, II' ninse 16/18 = 0,89'dur. I, bu etkinliği zincirleme tamlamalardan kazanmakta. Şiirin gerilimiyle de ilgisi oluyor etkinliğin. I, II'den gerilim ve etkinlik açısından "yüklü" dür.

Şiirin otopsisinin, şiirin bütününü anlamaya yarayan yararını diğer çözümlemeler de göreceğiz.

A. 7 SEMANTİK YORUM

Semantik terimin işaretiyle dış dünyada işaretin karsılığı arasındaki bağı araştırır. İncelememi birbirini bütünleyen üç evrede gerçekleştireceğim.

a) Sözcük çözümlemesi.

Niceliksel dilbilgisi çözümlemesinde, sözcüklerin anlamlarını göz önünde bulundurmadan sayısal oranlara dayanan yorumlara girişmiştim. Burada, diliblgisi acısından öbeklendirilen sözcüklerin tek tek anlam yorumlamasını yapacağım. Sözcükler yalnızca dilbilgisi acısından değil, türlü açılardan öbeklendirilip, değişik yorumlar

elde edilebilir. Bütünsel yapının (structure) ortaya çıkması için bütün genişliğiyle bir çalışma yapmak, en azından zaman, yer sınırı göz önüne alınırsa, olanaksızdır.

İlk çözümlemede, şiirin sözcüklerini tümcelerden çıkarıp dilbilgisi açısından kümelendiriyorum. Bu kümelendirmeler şiirin anlamına giden yolda **değişik** bir yorum, anlamın kavranmasında aydınlatıcı ipuçları verebilecek.

FİİLLER

Fiiller "Yanardağ" da üç anlam kümesine ayrılabilir.

1 — Gözlemi gösteren fiiller. ("kesildi", "fırlatıyor", "fışkırtıyor"). Bunlar dışarıda olanları anlatmaktadır. N. Hikmet tavır olarak şeylere (dışa) yönelmiş, birtakım olayları anlatmakta. "Fırlatmak" ve "fışkırmak", içten dışa doğru yapılan eylemler. Kesilen birşeyle ilgili **içten dışa** çıkış.

2 — ("Dinleyiniz", "seyredelim", "yıkanalım", "yanalım") "yaptırma" bildiren fiiller. Şair, (1) de dediğim gibi, "kesilen" birşeyle (daha tümce çözümüne geçmediğimiz için bilmiyoruz) ilgili olarak fışkıran, fırlatılan şeyleri gözlüyor. Bizi de bu gözleme zorluyor (Dinleyiniz), gözlemin ardından eyleme çağırıyor (yıkanalım...).

3 — Başkalarına boş vermek, ilgilenmemeyi gösteren fiillerden "vermiş" i "kim vermişse vermiş" anlamında yorumluyorum yukarıda geliştirilmiş çözüme dayanarak. "Varsın otursun" da öyle

Fiil çözümlemeleri sonucunda çıkarabildiğim şunlar:

1 — Şair doğaya yöneliyor, doğayı gözlüyor.

2 — Siz de yönelin, gözleyin istiyor.

3 — Gözleyip onun istediği biçimde eylemimizi bildiriyor.

4 — Bu eylemde başkalarına kulak asmayın diyor.

"Romantik Gençliğim" de yorumumuzu dört ayrı çizgide geliştirebiliriz.

1 — Kendisini anlatan fiiller: "Çıkarıyorum", "yürüyorum", "uzattım", "yattım", "düşüyorum". Bir şeyi çıkarıp, yürüyor. Bir başka şeyi ya da aynı şeyi, uzatıp yatıyor ve düşüyor.

Buradan, dışa, nesneye, birşeye yönelip, ondan birşeyler alması, sonra aldığını uzatıp, (aldığıyla) yatması ve düşmesi, sonucunu çıkarabilir, aşağıdaki yorumlamalara geçebiliriz.

a) Nesneyi değiştiriyor, eylemde bulunuyor.

b) Sonra kendine dönüyor, içine çekiliyor. Böylece eylemini sürdürüyor.

c) Dışarıdan aldığını, nesneyi değiştirme gücünü ya da "içindeki nesneyi" dışarı veriyor.

d) İyindeki dış dünyayı verdikten sonra, uyuyor, dış dünyayla ilgisini kesiyor.

e) Düş evrenine düşüyor.

2 — Bunlar olurken şair mistik bir tavırla bir "bilmeme" içindedir. ("Gitmiş", "Düşürmüş" fiillerinden anlaşılacağı gibi)

3 — Bilmeme tavrına karşı **kimi şeylerden** emin olduğunu söyleyebiliriz. (Örneğin "uyunur" fiilinin genelleme gücüne dayanarak)

Fiil karşılaştırmaları, dışa dönük, yaptırıcı "Yanardağ" şiirinin, içe, içindeki dış dünyayı dışa uzatarak yönelen "Romantik Gençliğim" şiirinden ne denli ayrı olduğu noktasında, sonraki anlam katındaki çözümlemeye oldukça ışık tuttu.

ADLAR

"Yanardağ" da adları anlamca üç bölüğe bölebiliriz. I — Cansız doğayı taşıyan adlar. Bunları da ikiye ayyırabiliriz. a) İşlenmemiş doğa ("Yanardağ", "su", "toprak", "rüzgâr", "alev"...) b) İşlenmiş doğa ("Yün,, "çelik", "çubuk", "balon"...) 2 — Canlılığı bildiren adlar ("şahdamar", "kan" "etimizi") 3 — Başkaldırmayı içeren adlar ("isyan", "alev") 4 — Bir ruhsal yapı taşıyan adlar ("Ağlama", "gönül", "isteyenler".)

Buradan doğaya, doğayı işlemeye yönelmiş şairin, gövdesinin bütün gerilimiyle "ağlamayı" dindirecek başkaldırma durumunda olduğunu çıkarabiliriz.

Çelebi'nin şiirindeki adlarıysa iki öbekte inceleyebiliriz. 1 — Şairin kendisi 2 — Dış dünya. Adları iki öbeğe ayırıp üstlerinde düşünürsek, dış dünyayla ilgili adlardan 1 — Şairin dış dünyaya başkaldırdığını ("ejderha", "alev") 2 — Bu başkaldırmanın bir karşı-başkaldırmayla karşılaştırdığını (Sınır bildiren "duvar", "tavan", "ateş" i söndüren "yağmur" sözcükleri...) 3 — Başkaldırma içinde bir "umut" durumunun yaşadığını ("gök") 4 — Bu "olay" ların 'karanlık" bir ortamda ("yıldızlar") olduğunu 5 — Bu durumun şair tarafından bir masal havası içinde ("ejderha") yorumlandığını çıkarabiliriz.

Kendisi ile ilgili adlardan ("ellerimi") şairin dış dünyaya yöneldiğini göstererek (1) sıkkını pekiştiriyor, aynı biçimde "gençliğim" sözcüğü de?

Ad yorumundan iki şairin de yapıları ayrı ayrı olsa da başkaldırma içinde olduğunu çıkarıyoruz.

SIFATLAR

"Yanardağ" da sıfatların anlam yorumu: 1 — Eylemin yapıldığı ortamı ("kırmızı", "kara") 2 — Eylemin yapıldığı ruh durumunu ("yanan", "haykıran") 3 — Eylemin biçimini ("haykıran", "saran", "kanayan") ortaya çıkarabilir.

Kara ve kırmızı renklerini egemen olduğu bir ortamda başkaldıran bir ruh durumu içinde, kavga edildiğini ("kanayan") bir şeylerin vurulup, kırıldığını görebiliriz bu çözümlemede.

A. Halet'in şiirndeyse sıfatlar: 1 — Bir olumsuzluk durumunu ("tavansız", "yıldızsız") 2 — Karanlığı ("Yıldızsız") 3 — Başkaldırmayı ("Romantik") 4 — Duygusal sınırsızlığı ("Tavansız") gösterebiliyor.

Dikkat edilirse (ad çözümlemelerine bakınız) Çelebi'nin başkaldırmalarında hep karanlık vardır. Karanlık, bir sınırsızlığı aynı zamanda baş-

kaldırmalara karşı çıkan bir olumsuzluğu gösteriyor olamaz mı, yukarıdaki çözümlemelerden?

ZARFLAR

N. Hikmet'te zarflar 1 — Doğallığı ("Çırılçıplak") 2 — Yaşarlılığı ("ağzından", "boğazından") 3 — Başkaldırmayı ("alevinde") 4 — Yıkmayı ("Parçalayarak") 5 — Yükselmeyi ("Dumanlara", "Göğe") 6 — Durgunluğu ("Evinde") gösteriyor.

Doğal varlığımız gövdeden gelen başkaldırmayla, yıkıp, yükselmeyi önermiş olabilir şair.

Çelebi'de zarflar 1 — Karanlıktan çıkışı ("Karaltılardan", "kovuklardan" 2 — Acılı bir ruh durumunu ("hazin") 3 — Kovuklardan uzaklara gitmesine karşılık ("uzaklara", "göğe") 4 — Yerin üstünde olduğunu ("yere") 5 — Çelişmeler içinde yaşadığını ("yok", "çok") belirtebilir. N. Hikmet'te yükselmeyle biten kurtuluş Çelebi' de yok.

EDATLAR

N. Hikmet iki kez "gibi" edatını kullanıyor Çelebi'de edat yok. Çelebi benzetmelerden sakınıyor. **Doğrudan** yaşıyor, duyuyor. (Bkz. "Niceliksel Dilbilgisi" cözümlemesindeki 7. şık.) N. Hikmet'se benzetmelerin ayırdında. Doğrudanlık yok. N. Hikmet belli bir yöne yönelmiş (Bkz. "Niceliksel dilgilbisi" çözümlemesi 3. şık) eylemlerini başka şeylerle pekiştirme (benzetmelerle) amacında. Çelebi ise dağınık eylemlerin içinden dışarı çıkıp bir başka eylem için yaşayamıyor eylemlerini.

b) Tümce yorumu

Şiirin kültürel varlığını, anlamını ortaya çıkarma yolunda, gerilim çözümlenmesinden tümce anlamı çözümlemesine değin geldik. "Yanardağ" da 6. "Romantik Gençliğim" de 4 alan olduğunu "Fiziksel yapı" bölümünde belirtmiştim. Bu alanlara göre, tümce dökümünü yapıp, yorumlamaya geçebiliriz.

"Yanardağ" şiirinde ilk alan üç tümceyi içeriyor. 1 — Yanardağın şahdamarı kesildi. 2 — Karatoprak altındaki ağlamaları (kesildi). 3 — Haykıran kan rüzgârı şeklinde fışkırıyor. (1) ve (2) nin bir fiili vardır: "kesildi". Şair iki tümceyi aynı fiili aldıkları için birleştiriyor. (Sözcük ekonomsi) Aslında bu ekonominin "İlk estetik yorumlama" da görüleceği gibi **olumlu** bir işlevi de yok. Bu üç tümceden şunlar çıkarılabilir. 1 — "Yanardağ" canlı olarak alınıyor. 2 — Yanardağ öldürülüyor. ("şahdamarı" nın kesilmesi.) 3 — Yanardağ ölmeden önce kara toprak altında ağlıyordu. 4 — Damarı kesilince kanı "kan rüzgârı şeklinde" fışkırdı. (İki kez kan dememek için fışkıranın ne olduğu saklanarak -3. tümcenin gizli öznesi "kan" dır.- bir ekonomi sağlanmış. 5 — Kan "haykırarak" çıkıyor. (Doğayı insanlaştırma) "Kara toprak" altındaki tutsaklıktan kurtulunuyor "haykırarak."

İlk anda doğayı bir insanlaştırma görülüyor. Yanardağ, ölmekle canlanmaktadır. (Çelişme, "Diyalektik") Yanardağ, ölmekle canlanmakta, kara toprak altındaki acısı son bulmaktadır. Yanardağ bunun bilincinde olmalı ki toprağın altından kurtulurken, gücünü bulmada ve haykırmaktadır.

İkinci alandaki tümceler şunlar: 1 — Yanardağın ağzından isyanını dinleyiniz. 2 — Boğazından güneşleri dumanlara kırmızı balonlar gibi fırlatıyor. Yanardağın insanlaştırılması bu bölümde daha belirgin. Yanardağ: 1 — Başkaldırabiliyor (1. nci tümce) 2 — Çok güçlüdür. ("güneşler" i fırlatır) 3 — Bu gücünü görsün herkes yanardağın. (Dinleyiniz) Bu bölümde insanlaştırmanın yanında "abartma" yı da görüyoruz. Abartma insanlara yanardağ olayının ilgisini çekmek içindir.

Üçüncü alansa bir tümcelik. "Bir alev su halini vermiş ummanlara, yanardağın yanan gönül kızıllığı". Yanardağ, yalnız güçlü değil, bütün dünyayı kuşatıcı genişliktedir. Şair bu güçlülük ve genişlik karşısında "heyecan" lıdır. ("Kızıllık")

Dördüncü alan bir "ilgi çekmenin" yaptırmaya dönüştüğü alan. 1 — İsteyenler dört duvardan evinde varsın otursun. 2 — Biz kanayan gönüllerin göğe vuran rengini kartal kayalardan seyredelim.

İlk tümce herkes dilediğini yapsın anlamını taşıyor gibi görünüyorsa da heyecanın ("kızıllık") ve eylemin oluştuğu dünyada "eve kapanmanın" kötülüğünü göstererek, "eve kapanmayın" bildirisini taşıyor. Eve kapanmak doğru değildir. Sert hırçın ("Kartal kayalardan") eylemi izlemelidir.

Beşinci alanda betimlemeyle başlayan şiirin ilgi çekme, etkilemeden yaptırmaya doğru kayışını görüyoruz. "Etimizi saran yünü parçalayarak cırılçıplak çelik çubuklar gibi yanardağın alevinde yanalım." 1 — Bizi eylemden alakoyan günlük hayatın alışkanlıkları ("yün") dır. Parçalayalım onları. Yanardağın fışkırmasına katılalım. Yanardağa doğal olarak, doğallığımızla (çırılçıplak) katılalım.

Son alanda "Yıkalım", "yanalım" sözcükleri yanmanın yıkanmayla eş tutulduğunu gösterebilir. Yıkanmak, kirlerimizden arınmak **yeni**, bir varlık kazanmak oluyor.

"Romantik Gençliğim" in ilk alanı şu tümceyle başlıyor: "Duvar kovuklarından ejderhalar, alevler çıkarıyorum. (Çıkarıyorum)" İlk alanın bu tümcesinde ilk elden bir sözcük ekonomisine yaslanılmadığını iki kez "çıkarıyorum" kullanılışından anlıyoruz. Bu bir tekdüze eylemi belirtmek için kullanılmış olabilir. (Bkz. "İlk Estetik") 1 — Kovuklarda ejderhaların saklanması bir olağan dışılıktır. 2 — Kovuktan alevler çıkması "kovuk" ların önemini gösteriyor. ("Kovuk" deyip geçmeyelim, alevler çıkabilir içinden.) 3 — Ama herkes çıkaramıyor kovuktan alevleri, **ben çıkarıyorum.**

İkinci alan tek tümcelik. 'Yağmur karaltılarında hazin yürüyorum." İlk alanda kovuktan alevler çıkaran, kovuğu dışa çeken şair, yağmurun

karaltılarında "hazin" yürüyerek, yeniden "içe", kovuğuna dönüyor. Bu iki alan dışa çıkıp içe kapanma olgusunu belirliyor. Yağmurda **kapalı bir havada, karaltılarda** yürürken kovuklardan çıkardığı alevler sönecektir. Hüzünlü oluşu bundandır. Neden kapalı havada, karaltılarda yürümektedir? Işığın, açıklığın, belirginliğin eksikliği içindedir, bu eksiklik içinde oluş onu yürütür. Ama yanaşmaz hiç ışığa.

Üçüncü alanda dört tümce var. 1 — Ellerimi uzattım. 2 — (Ellerim) çok uzaklara gitmiş. 3 — (Ellerim) gelirken yıldızları düşürmüş. 4 — Gece yıldızsız kalınca uyunur. "Hazin yürüyerek" içe dönen şair bir çıkış daha yapıyor dış dünyaya. (ellerini uzatıyor.) Dış dünyaya uzanışında kendine egemen değidir. (Elleri kendi istemi dışında "uzaklara" gitmiştir.) Günlük yaşayışın küçük alışkanlıkları ("Yıldızları") bozar, eller. Dış dünyaya çıkışıyla herhangi biri olmadığını anlar. Alışkanlıkların dışında dış dünyaya alışamayan biri olarak içine çekilir, düşüncesini bir genellemeyle ortaya koyar : "uyunur" ve uyur.

Son alan bu "uyku" olgusunu daha da açıyor. Üç tümce gösterilebilir. (Biri tekerleme) 1 —Tavanı yok siyah gök 2 — Sırtüstü yere yattım 3 — Tavansız göğe düşüyorum. ,

Şairin alışkanlıkların dışına çıkışını tarihsel bir temelle (tekerlemelerle) açıklamaya çalışışı çok ilginçtir. (Bkz. "Kişilik" ve "Edebiyat ardı" bölümleri) Kendini dış dünyanın işleyen bir yanıyla, aralarına giremediği halkın "tekerlemesiyle" ortaya koyar. Yere yatıp, göğe düşer. (Çelişme) O, yer ve gök kavramlarını değiştirmiştir. İçine kapandıktan sonra, dünyayı dilediğince yorumlamasına kim engel olabilir ki?

A. 8. GENEL ANLAM YORUMLAMASI

Sözcük ve tümce yorumlamalarını bütünleyip, genel bir yorumlamaya giderek iki şiirn anlam karşılaştırmasını yapmak dileğindeyim bu bölümde.

"Yanardağ", yanardağın şahdamarının kesilmesiyle başlar. Şahdamarı kesilen yanardağın ölmesi ilk düşünülecek şeyse de, bütün gücüyle "boğazından" güneşleri gökyüzüne, ummanlara atar. "Kartal kayalardan", okuyucu olarak şairin gözüyle bu olayları izlememiz istenir. Seyredip yanardağa katılmamız, yanmamız dileğiyle biter şiir.

Şiiri üç açıdan ele almayı düşünüyorum. a) Doğa-İnsan ilişkisi açısından. Şiirin fiziksel yapısından semantik yapısına ulaşıncaya değin çözümlemelerden elde ettiğim verilerin ışığında şunları söyleyebilirim. 1 — Doğa, heyecan verici, coşkun, vahşi ve insansı bir görünüştedir. Yanardağ (Çözümlemenin bu katında benzetmeler ve anlamın ardındaki kültürel yapı düşünülmüyor!) doğanın bir parçası olarak güçlüdür, gücü her yere yaygındır. 2 — Doğayla insan ilişkisi somuttur, edilgen değildir, bu ilişkide iki yan da etkindir. (Dilbilimsel etkinlik çözümlemelerinden) İnsan doğaya yaygındır, daraltmamıştır kendini. (Fiili çözümlemelerinde geçişlilik kavramı!) İnsan bu ilişkide kendini doğrudon doğruya ortaya koymaz, doğada erimez, doğaya bakarken kendini tutar, kendi için kullanır doğayı (Dilbilgisi açısından dolaylılık çözümü) 3 — (2) de sözü edilen ortam içinde (somutluk, dolaylılık, etkinlik, yaygınlık) insan belirli bir eylem peşindedir. İnsan, kendinin dışında başkalarıyla ("Biz" -Şahıs çözümlemesinden-) başkaldırma içindedir. Başkaldırmayı diler. Yıkıp, yükselinecek işler yapmak gerekir. Bu işleri eylememize engel günlük alışkanlıklarımızdır. Günlük alışkanlıklarımız bizi doğal olmaktan alakoyar. Doğallığımıza dönerek başkaldıralım, ateşe atılıp biz de ateş olalım, yanalım (etkin olduğumuz için) yakalım. b) İnsan - toplum ilişkisi. Toplumda yapılması gereken işler, eylemler vardır. "Hepimiz" bu eylemi yaratan gücü görelim. Katılalım o güce. Güçlenelim. Şiirin kendi içindeki toplumsallığında önemli olan **bizdir**. "Biz" in dışındakiler önemsizdir. ("Varsın otursun...") İnsan doğallığını yitirdiği bir toplumda yaşar ("Etimizi saran yünü"). Oysa doğa - insan ilişkisinde söylediğim gibi, doğa insan içiçe, karşılıklı birbirine etki eden yaygın bir ilişki içindedir. "Doğal yerini" almak istemektedir insanlar. Bir bütündürler doğaya karşı. "Kara toprak altında" ezilmişlerdir. Oysa güçleri yüksek ve her şeyi kuşatıcıdır. Bu güçtür, "kara toprağı" ortadan kaldırıp ortaya lavları saçan. Bireyler birbirine sıkıca kenetli bir eylemin verdiği toplumsal bir ruh durumu içindedirler. Kendilerinin dışındakilerine aldırdıkları yoktur. c) İnsan. İnsan sürekli olarak coşkun ve serttir ("kartal kaya"). Gönlünde yanardağın patlamasının verdiği coşku vardır. Doğaya uzak değil, doğanın içinde, kendi gücünü toplumun gücünde bulur. Gücünü abartır. Bu güce kendi katılır, başkalarını da katar.

"Yanardağ" da insan şimdiye değin edindiği alışkanlıklara karşı başka insanlarla, doğayla bir olma duygusunun getirdiği ruh durumu içindedir.

Aynı bakış açılarını "Romantik Gençliğim" için de kullanabiliriz. a— İnsan doğa ilişkileri 1) Doğrudan 2) Çeşitli (belli yöne dönük değil 3) Geilimin, etkinliğin, yaygınlığın az olduğu bir ortam içindedir. 4) Doğa insana karşıdır. Sınırsızdır. karanlıktır, (bir) çelişmeyi taşır. 5 — İnsan "içine dönük" tür. İçinden dışarı çıkıp, nesneyi değiştirir, yeniden kendine döner. Doğayla ilişkilerinde bir bilinemezlik içindedir. b — İnsan (şair) toplumu, doğayı kendi açısından görür. Başkalarının yapamadığını yapan (kovuklardan ateş çıkaran) başkalarından ayrı bir yapısı vardır insanın. Karanlık bir dünyada olmasına karşın kendi benliğinden emin, umutludur. Buna karşı sürekli acı içindedir. Neden acılı olduğunu incelememizin bu evresinde ele alacak değilim, valnız herkesin dünyasından uzakta, alışkanlıklara karşı olduğunu söylemeliyim. Tekliğini toplumdan koparatak edinmeğe çalışır. c) "Romantik Gençliğim" in hemen tümü "ben" üstüne dayanıyor. Ben, kendinden dışarı çıkıp çıkıp içeri kaçar.

fısıltı

I

en küskün güz şimdi bu bizim yaşadığımız
bir yerlerden gele gele ve durmadan azalarak
yanlış sayılmış yanlarımızın gizliliğine
ve dostlukların yanıbaşlarına tüneyen tedirginliğe
işte bir karanlık çöktü yine üstümüze hep böyle akşamdayız
sonsuz kapılar ardındayız sanırsın hiç biri açılmayacak

II

havada karamsarlık ve baygın günlük kokusu
üzgünüz ve yapraklar gibiyiz dökülmüş ağaçlarından
usulca düze inmiş dağ esilerine katılıyoruz
saat kulelerinin çanları sıfır öncesini vuruyor
artık bir yaratılış sessizliğinde çoğalarak
gözlerimizi aça aça geleceğin filmini çekiyoruz
ve bir muştunun biçimlenmiş sevinci olarak
yorgun ama erişmiş bulutlardan damlayan su
günün yola çıktığını bildiriyor kirpiklerimize

kent korkulu bir düşten soluk soluğa uyanıyor
ve sırtını aydınlık dağlara dayayıp kuşkusuz geriniyor
ve demek şimdi hiç mi hiç unutulmaz oralarda
çocuklar sağlıklı taylar güzelliğinde soluyor demek
sen belki saçlarına sarı bir papatya iliştirmişsin
gecenin güne nasıl dönüştüğünü unutmamak için

işte oldu ben -güzel günler ileride- demiştim
boynundaki mavi damar bak nasıl atıyor sevgilim
yeryüzündeki bütün gözlerimiz göğe vurmuş
ele ele vermiş yıldızlar gibi parıltılı akıyor
artık ne yığınlar yalnızlığı ne ayrılık korkusu
şafağın imbiğinde damıtılmış bir kan dolaşıyor yüreklerimizde

III

ve ben bu şiiri söylerken sevgilim sana fısıltı halinde
çok yakınlardan bir -ah- sesi geliyor kulaklarıma -aheste-

Aydın YALKUT

---

dünyayı "bilinmez", 'karanlık" bulur, buna karşı kendine sığınmağa, kendinden emin olmağa çalışır, ne denli acılı olsa da. Dünya "ben" dir. "Ben" e bu denli önem verişiyle başkalarına uymada güçlük içindedir.

Şiirlerin kişilik ve kültür katlarında incelenmesine geçmeden önce anlam katında kısa bir karşılaştırmaya geçeyim.

Yanardağ

1 — Acı çekenler kendilerine acı verenlere karşı güçlü, canlı bir başkaldırışı gerçekleştirmişler.

2 — Biz de seyredelim onu.

3 — Katılalım.

4 — Katalım.

Romantik Gençliğim

1 — Ben dilediğimi yapıyorum. Buna karşı acılı ve karanlığım.

2 — Doğaya insanlara uzanan yanıma egemen olamıyorum.

3 — Değişikliğimin ve çevremi saran karanlık dünyanın ayırdındayım.

4 — Kendi benliğime çekilmekten başka benliğimin, tekliğimin içinde bulunduğu toplumda erimekten başka kurtuluşu yok.

İlk şiir "biz" in ikinci şiir "ben" in şiiridir. Özetlemeyi bu açıdan yaptım.

ORHAN KEMAL'in İKBAL KAHVESİ

nurer uğurlu

"... ben, al gülüm, ver gülüm geçinmek zorundayım.. Hikâye ver, al paranı!.. Roman ver, al paranı!.. Al gülüm, ver gülüm falan filân kalabalık bir ailenin geçimi öyle kolay kolay sağlanmıyor..

... çocuklara bakıyordum, hepsi ufacık ufacık.. Gazete kadrolarına girip çalışmak, olmuyordu.. Otuz beş, otuz altı yaşıma girerken bir karamsarlığa kapıldım.. Bir karar verdim, çılgınca.. Kararım şuydu : Ölmek!.. Ama, günahına girip dünyaya getirdiğim çoluk çocuğuma ne bırakacaktım?. Bırakacağım şey, cenaze masrafı, bir sürü de borç.. Şöyle bir karara vardım.. Önce kendimi sigorta ettirip, bir arabanın altına atmak.. Kendimi sigorta ettirdim ama, can tatlı.. İkinci bölümünü uygulayamadım.. Eğer benim gibi düşünenler varsa bugün, onlara kardeşçe öğütüm şu, 'Önce iyice düşünsünler, dünyaya baksınlar, masmavi gökyüzü, yaprak yüklü ağaçlar, çocukların gözlerinde umut, güneşin sıcaklığı.. Herşey insanı mutlu kılmak için ellerinden geldiği kadar çaba gösteriyor.. Bütün suç, düzensiz toplumda.. Düzensiz toplumu, düzenli toplum haline getirmek için çaba harcamak, herhalde ölmekten çok daha insanca.. Bir çekirdeği toprağa ekip, ağaç olmasını, meyve vermesini beklemek çok uzun.. Ömrümüzün tümünü alan bir şey.. Bizden sonrakiler meyvalarını yerler, yemezler ayrı iş.. Bütün mesele, toprağı kazmak, yeni bir hayatın yeryüzüne fışkırmasına ön ayak olmak..."

●

"... sanat endişesiyle kaleme aldığım hikâye, roman, piyes kırkı aştı sanıyorum.. Yüzlerce senaryo, bir o kadar yazı saf dışı tabii. Yaşım elliye merdiven dayadı falan filân ama, hikâyede de, romanda da çok daha iyilerini ortaya koyacağıma inanıyorum, bu gücü kendimde görüyorum.. Bu gücü ve estetiği.."

●

"... 'Kahyettül-İkbal'.. Beni bu kahveye bağlıyan sebeplerin başında havası, suyu, kahvesi, çayından çok, ocakçısı, garsonları telefonu, Babıâli'nin hemen hemen merkezi bir yerinde olması.. Sabahın dördünde kalkıp yedi buçuk, sekizine kadar çalışma huyum beni sabahın en geç sekizi civarında evden çıkmağa zorlar.. Yıllardır böyledir bu.. Dörtten yedibuçuğa kadar sıkı bir çalışma, her gün çalışma, durmamacasına çalışma, bir ayda kocaman bir roman hacminde yarısı hemen hemen İkbal'de geçer..

... İkbal Kahvesi bizde, daha çok da yaz günleri, 'Sabahiyye' ile başlar.. Yaz sabahlarının saat altı, pek pek yedisinde, mermer masalarda toplanır, şimşek gibi çakan espirilere, ya da yapılmak istenen espirilerin beceriksizliğine kahkahalarımızı atarız. Can-ı yürekten atılan kahkahaların, sırasına göre yarım pirzola yerine geçtiğine inanmasak bile, inanmış görünürüz.

... İkbal Kahvesi'nin gerçekten bir çekiciliği var.. Bu çekicilik içinde günlük işlerini ihmal edenler, İkbale' bulaşmamak için karşı kaldırımdan, öbür sokaktan geçenler..."

●

O gün Orhan Kemal'in yıldızının herkesle barışık olduğu bir gün.. Bir romanını Vatan Gazetesine vermiş, Remzi Kitabevi'nden küçük bir avans almış, Yaşar Nabi'ye bir hikâyesini satmış, Rüknettin Resuloğlu Yelken Dergisi için yazı istemiş, yolda gördüğü Hüsamettin Bozok'tan 'Çamaşırcının Kızı' için ikinci baskı pazarlığını şöyle bir ayak üstü yapmış, keyfi yerinde, orta şekerli kahvesini söylemiş, İkbal'e düşecek müdavimleri beklerken içeri, elinde siyah deri çantası, rölöve şapkası, parlak boya ayakkabısı, pırıl pırıl lacivertleri üstünde, heybetli görünüşü, İstanbul çelebisi havasında Fahir Aksoy girmiş..

'Vay üstadım!', 'Vay mirim!' lerden sonra çaylar, kahveler söylenmiş, sigaralar yakılmış.. Orhan Veli'den, Nahit Hanım'dan, Ankara'dan, Buluş Lokantası'ndan, Kürdün Meyhanesi'nden, Nurullah Ataç'tan fıkralar, hikâyeler falan anlatılmış, atılan kahkahalardan, vurulan taşlardan sonra söz Orhan Kemal'e gelmiş.. Orhan Kemal, 'pezevenk' kovalamaktan, Yeşilçam'dan, yayıncılardan, borçlarından, ev kirasının iki ay geçtiğinden, aldığı bonoları doğru dürüst kırdıramadığından yakınmış... Şu, bu derken muhabbet koyulaşmış.. Orhan Kemal, Fahir Aksoy'a takılmağa başlamış.. İşlerin nasıl gittiğinden, yangın, hasar, hayat sigortalarından yevmiyeyi kıvırıp, kıvıramadığından, akşamdan akşama iki tekini atıp, atamadığından, şöyle bir keyfince Beyoğlu'na çıkıp kafayı çekip, çekmediğinden söz etmiş..

●

O akşam İkbal'de Orhan Kemal, Fahir Aksoy, Edip Cansever ve yanından hiç ayırmadığı fotoğraf makinasıyla Ara Güler, Muzaffer Buyrukçu'ya gitmeğe karar verirler.. Fahir Aksoy, 'Hayat Mecmuası'na yazdığı, fotoğraflarını Ara Güler'in çektiği 'Türk Yazarları..' dizisine Buyrukçu'yu da katmak ister.. Ve Cağaloğlu meydanından bir taksi çevrilir.. Rami Kışlası yoluyla Taşlıtarla'ya gidilir..

Masa kurulur.. Şişe ortaya çıkar.. Kuru tenceresi, yanında kırılmış soğanıyla birlikte gelir. Laf atmalar, sataşmalar, ti'ye almalar, takılmalar başlar. Espiriler, eşten, dosttan fıkralar anlatılır.. Aradabir Ara, flaşını patlatır..

Buyrukçu'nun ilk Yeditepe Dergisi'ne gelişini, önünü ilikleyip, yerlere kadar selâm verişini hatırlayan Orhan Kemal, Buyrukçu'ya :

"Geç karşıma lan.. Hüsam'ın oraya ilk geldiğin gibi vaziyet al bakalım!.. "lafını alan Edip Cansever gülerek Orhan Kemal'e :

"Şunu bir anlatsana."

Orhan Kemal, masaya düşen soğan kabuğunu elinin tersiyle itip :

"Boş ver şimdi.."

"Allah aşkına Orhan Kemal şunu bir anlatsana.."

Orhan Kemal, kıs kıs gülerek :

"Bana bak oğlum Buyruk, senin Edip bana pas veriyor.. Hani hiç te hoşuma gitmiyor değil yani.. Şöyle başından başlayıp, bir bir sayıp dökmek ha?.."

Sert içtiği rakıdan yüzü yavaş yavaş kızarmağa başlıyan Fahir Aksoy, Orhan Kemal'e :

"Neymiş Hüsam'ın yazıhane hikâyesi?.. İlginç mi?.."

Sağ elinin baş parmağıyla bir 'v' harfi çizen Orhan Kemal gülerek :

"İlginç sayılabilir, ama tefsire bağlı.."

"Tefsi-i mahfuz mu?."

"Erbabına göre mirim.."

"O Zat-ı muhterem?.."

Buyrukçu, oturduğu yerden ayağa kalkar : "Buyurun, benim.."

"Sensin tabii lan.. Senden başkası değil.."

Bir dikişte bardağın dibinin ortasını bulan ve boş kadehi masaya usulca bırakan Edip Cansever gülerek :

"Şunun o zamanki halini bir sen bilirsin, bir de ben.."

"Hiç şüphen olmasın!.."

●

Fahir Aksoy İkbal'den çıkmış, içeri biz girmişiz..

Orhan Kemal gülerek :

"Biraz önce kim buradaydı biliyor musunuz?.."

"Kim?.."

"Meccani Fahir!."

"Eeee?.."

"Zil mi, zil.."

"Deme kirve?.."

"Borç mu istedi abi?.."

"Yok yahu, ne borcu?.."

"Eeee?.."

"Şuradan, buradan, dereden tepeden Bedri Rahmi'den ,Metin Eloğlu'na derken..

"Eeee?.."

"Sigorta yaptı.. Beni 'Hayat Sigortası' yaptı iyi mi?.. İki tane yüzlük alıp.."

Daha fazla dayanamadık, makaraları sonuna kadar koyverdik.. Orhan Kemal ve Hayat Sigortası!.

●

"..ben yazar, çizer takımından pek hoşlanmam.. Kaçarım onlardan.. Hayali cılızlaştırır onlar.. Çeşitli tabakadan insanlarla ülfet etmek bence çok daha hoştur.. Yararlıdır..."

●

"... yeni romanlar, hikâyeler, oyunlar yazıyorum.. Eskilerini işliyorum.. Dur, durak bilmeden yazıyorum.. Ama kafamdaki, dosyalardaki herşeyi yazamıyacağım düşüncesi çok canımı sıkıyor.."

●

"... adımız çıkmış romancıya.. Bilmem Habeşistan'da kaldı mı isim yapmış, eserler vermiş, tutulmuş romancının şu hali.. Yaş elli.. Dede olduk, halâ bu.. Bayram, seyran gelince, çocuklara, torunlara maskara olmak ta var.. Ben harçlık bulamıyorum ki, başkalarına hayrım dokunsun!.."

●

Ece Ayhan, Ankara yakınlarında bir kasabaya kaymakam atanır. İkbal'den, a dergisi arkadaşlarından, Yeditepe çevresinden uzaklaşıp, Ankara'nın güzel, ağaçlık, dağ kasabalarından birine yerleşir. Aradabir İstanbul'a, hafta sonları Ankara'ya inip, Kızılay kaldırımlarını, Piknik Birahanesini, Bulvar kahvelerini ziyaret edip, dönermiş.. Ece Ayhan, Ankara'ya giden, İstanbul'dan dönen dostlarını, arkadaşlarını yol üzerinden onbeş, yirmi kilometre içerideki kasabasına davet edip, büyük şehir gürültüsünden uzak bir hafta sonu geçirmelerini istermiş..

Ece Ayhan'ın bu davetine kim gitmiş, kim gitmemiş bilmeyiz ama, Fahir Aksoy'un gidişi çok neşeli olmuş...

●

Günlerden bir gün, İstanbul'dan Ankara'ya dönen Fahir Aksoy yol üzerinde Ece Ayhan'ın kasabasının adını görür.. Bilmem ne kasabası, on beş kilometre, nüfusu şu kadar.. Birden Ece Ayhan'ın davetini hatırlıyan Fahir Aksoy yol kavşağından bir iki kilometre uzaklaşan otobüsü durrurur, iner. Elinde siyah deri çantası, başında rölöve şapkası, sert ütüsü silinmemiş buruşuk lacivertinin heybetli görünüşü içinde, kırmızı yüzü, sevgi dolu bakışıyla kasabaya giden yolun başında durur. Ankara'dan gelip, kabasa yoluna dönen bir jeep'e Ece Ayhan'ın kasabasını sorar. Jeep içinde bulunanlar kalıbı, kıyafeti yerinde, görünüşü heybetli bu babacan yolcuyu arabalarına buyur ederler. Jeep tozlu dağ yollarını aşarken iri yarı, babacan yocu daha çok kaymakamdan söz edip, Ankara'dan, İstanbul'dan laf açarmı. Eşrafın, köylünün, esnafın durumunu, Ziraat Bankası'nın, Tarım Kredi Kooperatifi'nin çalışmalarını sorup, kasabalıdan birşeyler öğrenmeğe çalışması jeep yolcularının dikkatini çekmik.. Jeep, kasaba çarşısını geçip, kaymakamlık binası önünde durmuş..

●

"... günlerden perşembe'ydi galiba.. Kaç haftadır yağan yağmurlardan, akan sellerden bir adım dışarı atamamış, bir yere gidememiş, kasaba içinde sanki hapis olmuştum.. Çarşamba akşamı Tahrirat Kâtibini çağırdım, 'Perşembe günü ben yokum... Bir İstanbul yapacağım.. Ancak Pazartesi sabahı gelirim.. Beni arayan, soran olursa biri işi çıktı Ankara'ya kadar gitti, de.. Savcı arkadaşa da söyledim..' Tahrirat Kâtibi durumu anlamış, işin kapağını kaldırmadan 'baş üstüne' deyip, çıkmıştı..

... perşembe sabahı yola çıktım.. İstanbul'da üç gün kalıp, pazartesi sabahı kasabaya döndüm.. Daha kasabanın ana yoluna yeni girmiştim ki, karşımıza bir jeep çıktı..Durduk..Birden, karşıdan gelen jeek'ten inenler dikkatimi çekti.. Bir de baktım Tahrirat Kâtibi, Savcı, Mal Müdürü falan.. Bir an çok şaşırdım.. Jeep'ten başımı şöyle bir uzatıp, önemli bir şey olup, olmadığını sordum.. Savcı arkadaş gülerek, "Korktuğunuz başınıza geldi Ayhan bey.." deyince jeep'ten indim.. Savcı arkadaşın takılmasından hiç birşey anlamamıştım.. "Hayrola ne var?.." dedim.. Tahrirat Kâtibi, ancak kendisinin duyabileceği bir sesle, "Galiba müfettiş bey geldiler, beyefendi.. Siz gittiniz, geldiler.." deyince, şaşırdım.. Biliyordum, şu ara teftiş bekliyordum ama, bu kadar erken değil.. Daha tam bir teftiş vermiş değilim ama yine de beklemiyordum bu kadar habersiz.. Şaşırma şok'u geçmiş, elim ayağım titremeğe başlamıştı.. Sanki bir titreme nöbeti.. Şu ara beni karşılamağa gelenlere de bunu belli etmek istemiyordum.. Ne de olsa yeni kaymakamdım.. İlk defa, derli toplu bir teftişte, gelen müfettişin beni makamımda bulamaması iyi bir not olmasa gerekir.. Böyle düşünürken, içimden "Ulan Ayhan, aylarca kasabada kalırsın da bir allahın kulu gelmez, üç günlüğüne kaçak bir İstanbul yaparsın müfettiş damlar.." "Benim ki de şans mı?." diye kendime kızarken, Tahrirat Kâtibi, "Siz gittiniz geldiler.. Sabahın, onu, on biri vardı.. Pencereden meydanı seyrediyordum.. Bir jeep durdu.. Geniş yapılı, iri yarı, elinde siyah deri çantası, rölöve şapkası başında biri, bizim kaymakamlık binasının merdivenlerini çıktı.. Merdiven basamakları da kötü kötü gıcırdamasın mı beyefendi?.. Hani geçen ay başında söylemiştiniz efendim, Mal Müdürü beyefendi de uygun bulmuşlardı, şu merdivenlerin onarım işini yapsaydık çok iyi olacaktı.. Müfettiş bey geldiler, sizin makam adasının kapısı önünde durdular, kapınızı vurdular.. İçeriden bir ses gelmeyince, kapıyı açıp, içeri girdiler.. Beyefendinin arkasından, bizim odanın kapısını usulca açıp, hole çıktım.. Müfettiş bey sizin odaya geçmiş, sizin masaya oturmuşlardı.. Kendilerine "Buyurun efendim?.." dedim. Müfettiş bey güven veren, tok bir sesle, "Kaymakam bey yoklar mı?.. Ayhan bey neredeler?..' demesinler mi? Ne cevap vereceğimi şaşırdım.. "Biraz rahatsızlar efendim.." dedim.. "Ya öyle mi?.. Evlerinde istirahattalar mı?..." "Şey, bir yorgunluk kahvesi arzu buyrulur mu efendim.." dedim.. Sadece bir kahve söylememi istediler.. Kahve söylemek için izin isteyip yanlarından ayrıldım, durumu savcı beye bildirdim.. Önce Savcı bey geldiler, sonra Mal Müdürü, Hükümet Tabibi beyler geldiler, efendim..."

"Melkom bir çay!.."

"Orta şekerli bir!."

"Eeee-.."

"Sonra hep birlikte kasabadan gelen jeep'e bindik.. Bizim Savcı arkadaş gülmeğe başladı.." Yahu Ayhan bey, sizinki de şans hani.. Sanırım müfettiş, belki değil, ama hatırlı biri.. Adam çok tatlı.. Babacan, hoş sohbet. Ayrıca sizi de çok eskiden tanırmış.." demesin mi?..

"Beni mi tanırmış?.." dedim.

"Sanırım.."

"Öyle birşey mi söyledi?.."

"... senin odaya girdim.. Beyefendi makam masasına geçmiş, kahvesini söylemiş, sigarasını yakmış, Tahrirat Kâtibi'nden kasabamız üzerine, şu nedir, bu kimin, şurası neden böyle, kim yaptırmış burayı? gibi soruların cevabını alırken, bir 'Hoş geldiniz'i uzaktan, ne olur, ne olmaz diyerek, başımla selâmlayıp, geçtim.. Beyefendi, pencere yanındaki, hani benim her zaman oturduğum kanepeye beni buyur etmesin mi?.. Neyse, oturduk.. Ordan, burdan, Ankara'dan, İstanbul'dan, İzmir'den, Fakülteyi nerede, kaç yılda bitirdiğimden başlayıp, kaç yıldan beri Savcı olduğumu sormasın mı?.. Soruları o kadar babacan, hiç ağır gelmiyen bir biçimde soruyor ki, insan çekinmeden, ağırlık duymadan, sanki sohbet ediyor, bir yerde yarenlik yapıyormuş gibi cevaplıyor... Sonra Mal Müdürü'nü, Hükümet Tabibi'ni alıp Kulübe gittik.. Kulüp'te Orman Bölge Müdürü, Jandarma Kumandanı, Belediye Başkanı'yla, Orman Mühendisleri'nin büyük masasına otur-

duk.. Tabii hanımlarından izin alamıyanlar erken gittiler.. Biz, iki bekar geç saatlere kadar kaldık.. Sonra nerede istirahat buyuracaşlarını sordum.. Gerçi kendilerini tam olarak ağırlıyacağımız iyi bir otel henüz kasabamızda inşa edilmedi ama, yine de kendilerini rahat ettirecek bir yerimizin var olduğunu lisanı usulüyle söyledim.. Daha önce Emniyet Amirini arayıp, iyi ve temiz bir otel ayarlanmasını, çok iyi bir misafirimizin Ankaradan teşrif ettiklerini bildirmiştim.. Amir, bana çok iyi bir yer ayırdığını söylemesine rağmen, müfettiş bey hiç oralı değildi.. Saat bir oldu, iki oldu.. Masa olduğu gibi duruyordu.. Ama Allah için söyleyim Ayhan bey, müfettiş bildiğimiz gibi değil, çok güzel, çok atlı içiyor.. Espirili, şakacı bir masa arkadaşlığı var.. İkimiz tam değilse bile, iyice kafaları bulduk.. Kulüpten çıkıp kasabayı dolaşmak istediler.. Dere yoluna inip, bağlara kadar uzandık.. Güzel sanatları da seven biri ayrıca.. Benim, kaç yıl oluyor ki bu kasabadayım, görmediğim güzellikleri görüyor, "Bakın Savcı bey, ne güzel bir görünüşü var, şuraya bakın.." dediği yere bakıyorum, gerçekten güzel.. Bu kadar zaman, ben o güzelliğe hiç dikkat etmemiştim.. İnsan içinde yaşadığı güzelliğin galiba farkına varamıyor.. Biri şöyle uzaktan gösterince anlıyor onun gerçekten güzel olduğuna inanıyor.. Dere yolunda bir iki kavak gösterdi ki, gerçekten bu iki uzun kavak'ın duruşu insana gecenin geç saatinde baya, kendine göre bir hüzün, ama tatlı bir hüzün veriyor ki, insan şaşar kalır.. Neyse uzatmıyalım, kasabayı şöyle bir dolaştıktan sonra, döndük.. Sanırım saat iki buçuk, üç filan oldu.. Kendilerinin nerede istirahat buyuracaklarını sordum.. "Vallahi Savcı bey hiç zahmet buyurmayın.. Nasıl olsa Ayhan bey yabancım sayılmaz.. Çok eskiden tanırım, o da şimdi kasabada olmadığına göre, onun evinde, uygun bir yerde kalabilirim.. Başka bir yer aramayın. Nasıl olsa Ayhan bey de bizim gibi bekâr.." Durumunuzu o kadar derinden bildiklerine şaştım.. Ne denir?.. Bir kere kafalar iyi... O kafadan bir insana kolay kolay olmaz denmez. Ben de, nasıl isterseniz öyle olsun beyefendi.. Önemli olan sizin istirahat etmeniz. Sizin evin, makam kapınızın arkasında olan anahtarınızı alıp, kendilerine verdim.. Kapıdan içeri buyur edip, şunun şurada, bunun burada olduğunu söyleyip izin istedim.."

Savcı arkadaşın anlattıklarını dinleyince şaşırdım.. Kim bu?.. Müfettiş olsa bu kadar rahat, bu kadar pişkin.. diye düşünürken Tahrirat Kâtibi :

".. ertesi sabah, beyefendi sizin masaya geçtiler.. Sabah kahvesini içip kasaba hakkında benden gerekli bilgileri alıp, saat on bire doğru kaymakamlık binasından ayrıldılar.. Savcı bey geldiler.. Sizin odaya geçtiler.. Bana, kasabamıza gelen bu beyin kim olduğunu sordular.. Ben de kendilerinin bildiklerinden fazlasını bilmediğimi söyledim.. Savcı bey, Jandarma Kumandanı bey ne biliyorlarsa ben de onlar kadar biliyordum.. Saat üçe doğru müfettiş bey odanıza geldiler.. Bana, "Ayhan bey kasaba içinde hiç tuvalete filan gitmiyorlar mı?.. Nedir o Umumi Helâların durumu?.. O ne pislik?.. Yok mu bu kasabada belediye filan?.. Kim bakar bu işlere?.. Belediye değil mi?.. Ya, o manavların durumu?.. Bakkal mı, manav mı belli değil.. Sokaklara kadar taşan küfeler, sepetler, bakkalların çuvalları?.. Ya kasaplar?.. Adamlar eti sokak ortasında, açıkta, sineğin bini inip, bini kalkan bir yerde halka satıyorlar?.. Yok mu belediyenizin bir kontrolü?.. Kim bu işlerle meşgul?.. Kasabada doğru dürüst bir lokanta yok, dışarıda bir öğle yemeği yemek hiç birinizin aklına gelmedi mi?.. Kulübünüzden başka yerlerde de yemek yiyenler vardır değil mi?.. Onların da insan olduklarını, bizim gibi birer vatandaş olduklarını bir an olsun aklımızdan çıkarmamamız gerek, değil mi?.. "Çok doğru, haklısınız, buyurduğunuz gibi bunların denetlenmesi görevimizdir efendim.. Bir kaç gündür yağan yağmurlar esnafa soluk aldırmadı, kasaba halkımız havayı biraz uygun görünce, yağmurların getirdikleri pislikleri temizlemek için mallarını bir kaç dakikalığına dışarıya çıkarmış olabilirler.. Yarın bu gibi işler için, gereken yerlere kaymakamlık olarak uyarmalarımız yapılacaktır, efendim.."

... Savcı arkadaşım, Tahrirat Kâtibi'nin anlattıklarını dinleyince kasabamıza gelen misafirin kim olduğunu merak etmeğe başladım.. Kim olabilir?.. Müfettiş mi, yoksa çok daha başka biri mi?.. Kim olabilirdi?.. Kasabamıza gelen bu tanrı misafirinin davranışlarını, konuşmalarını, anlattıklarını Savcı bırakıyor, Mal Müdürü alıyor, o bırakıyor Tahrirat Kâtibi alıyor, o bırakıyor...

... kasabava yaklaştıkça yüreğim çarpmağa, heyecanlanmağa başladım.. Jeep kaymakamlık binası önünde durdu.. Arabadan indik.. Önde ben, arkamda Tahrirat Kâtibi, onun arkasında Savcı, Mal Müdürü... Ağır, ağır merdivenleri çıkmağa başladım.. Birinci katın merdivenlerini çıkmıştım ki, Savcı, Mal Müdürü izin isteyip ayrıldılar.. 'Sizin özel birtakım isleriniz olur..' diyerek beni bıraktılar.. Tahrirat Kâtibi'yle üst katın merdivenlerini çıkmağa başladık.. Benim katın holüne gelince derin bir soluk aldım.. Sonra makam odamın kapısına doğru yürüdüm.. Kapıyı vurdum.. İçeriden kalın, tok bir ses, 'Giriniz' dedi.. Çekine çekine kapıyı açtım, odaya girdim.. Arkama dönüp şöyle bir baktım, bizim Tahrirat Kâtibi de odasına geçmiş.. Neyse, başımı kaldırıp önce bir selâm verip, sonra konuya girmek istedim.. Başımı kaldırıp ta benim makam masasına bir baktım.. Bir baktım ki, benim masada kim oturuyor, bilin bakalım?.."

"Kim?.."

"Bilirsiniz?.."

"Ne bilelim yahu.."

"Çok iyi tanırsınız.."

"Çok iyi hem de?.."

"Kim?.."

"Kim mi?.. Fahir Aksoy..."

Orhan Kemal, İkbal'i çınlatan kahkahasını atıp :

"Yapma?.. Fahir ha?./ Bizim Meccani Fahir ha?.."

●

".. vay anasını!.. Kim bu?.. Vali, milletvekili, parti başkanı, belki de bakan!.. Kahverengi rölöve şapkası, siyah çizgili kahve rengi kostümü, kolalı yakasına irice bağlı, siyah siyah kalın çizgili kırmızı kıravatı, ceketi, yeleği, içinde türlü evrakları bulunan şişkin çantası...

... ceketinin mendil cebinde, büyük bankalardan birinin reklâm olarak yılbaşı dolayısıyle verdiği kırmızı kaplı defter, İstanbul'un Mısırçarşı'sı kapısındaki bir işportacıdan beş liraya aldığı, görünüşü çok çafçaflı tükenmez kalemiyle, büyük ayaklarının rahat adımlarıyla, kasaba kaldırımlarını zıtt, zıtt, zıtt dolaşırken, ellerinde fötr şapka ve kasketleriyle eğilerek selmâlıyan kasabalılar :

"Herif sağlama biri, esaslı biri arkadaş!.."

"Kodaman vallahi!.."

"Sağlama!.."

"Sağlama ya, nerenin kodamanı?.."

"Nerenin olursa olsun.. Kodaman'ya!.."

"Belki de sağlık müfettişi!.."

"Yok canım!.."

"Niye?.."

"Kalıbı görmüyor musun?.. Vekilı vükelâ kalıbı!.."

"Partici mi?.."

"Herif sapına kadar partici!.."

"Belki de partici bir müfettis!.."

"Demek müfettişin de üstünde bir müfettiş!.."

"Ya milletvekiliyse?.."

"Olur mu olur!.."

"Durun hele!.. Bakan, makansa ya?.."

"Ağzının havasına bakarsan vallaha Başbakan bile olabilir!.."

●

"... sanatçı hayatı boyunca bir tek ses bulur.. Bunu arıtır... Dilini güzelleştirir.. Fazlalıklarını atar.. Hikâyede de öyle, romanda da..

Sanatçı toplumsal konuları ele alıp ön plana çıkarak, toplumu ileri götürücü bir güce ulaşır.. Dünya ve ülke komşularını beğenmiyen kişi, sanatı ve bedeniyle bunun mücadelesini yapar. Bir mesajla bunu sunar.. Sanatçının hası, halka önderlik eden, baskılara duran kişi olmalıdır.. Hem eseriyle, hem davranışıyla bunu ortaya koymalıdır..

Bir kere, insanı anlayacak, savaşını anlayacak, buna katılacak sanatçı, kolaylıkla aldatılan kişilerin aldanmalarına karşı duracaktır..."

●

"... ben, yerel olmayı istiyorum.. Yerel kapılardan uluslararası ortama açılmalı, diyorum.. Sanatçı eserinde beşeri tarafları yansıtabildiği oranda uluslararası bir güce ulaşacaktır.. Kökü mutlaka sınıf gerçeğine dayanan, insana dayanan yeni yollar arayıp bulduğu oranda evrensel eserler ortaya koyacaktır.."

●

O gün Orhan Kemal, Muzaffer Buyrukçu, Ece Ayhan, İkbal'den kalkıp Cibali'nin çamur sokağın başındaki Acem Süleyman'ın kahvesine çöktük.. Lokantacı Mustafa, derken Gazcı Memet, onun arkasından terzi Ali sökün eder.. Cızığı on kuruştan dört kollu bulüm masası Acem Süleyman'ın kahvesini çınlatır.. Caddeyi tutanlar, kase olanlar, partiyi devirenler, çay üstüne çay, kahve üstüne kahve içenler, sataşmalar, ti'ye almalar.. Parti üstüne parti kaybeden Orhan Kemal'e takılanlar çoğaldıkça, kahkahası daha yürekten, daha içten patlıyordu.. Yedeğine doldurduğu suyun kaynamasını bekliyen Acem Süleyman masaya ilişip :

"Üstad bakıyorum maraşal oldun ha?."

"Ord maraşal oğlum!.."

"Ord mu oldun, mord mu oldun onu artık Allah bilir!.."

"Sen de iyi biliyorsun ha?.."

Bastonuna yaslanan Lokantacı Mustafa gülerek :

"İyi binicidir!.."

"O eskiden, şimdi yüzüne bakan yok!.."

"On beşinde kıza değişmem, anam avradım olsun!.."

"Kim değişir be?.."

"Sen de iş var mı aslanım?.."

"Çookkk!.."

●

Acem Süleyman'ın kahvesinden çıkıp, Mustafa'nın Lokantasına geçtik.. Masa kurulmuş, şişe ortaya çıkmıştı..

"... Müfettis ha?.. Vay anasını?.. Bizim Meccani Fahir'in Müfettiş olması?. İnsan inanamıyor yahu.. Sen yokken, demek üç gün kasabaya kendini müfettis diye yutturmuş ha?... Aşkolsun!.. Her babayiğitin harcı değildir.. Erbabı olacak ki yutturacak.. Bu herze insanın boğazında kalır be!. Hani bizim Fahir'de de allah için ense kulak yerinde.. Kilise direği gibi boyun, duba gibi gövde, kaz ayağı baldırlar.. Oğlum Buyruk, Arab'ın pabucu dama atıldı!.."

Buyrukçu, pis pis gülerek :

"Arap yutturamaz.. Ne müfettişi kirve?.. Arap, bekçi bile olamaz!.."

●

"... şoo hikâye var ya, Fahir'in hikâyesi, onu yazıyorum.. "Kodaman" öyle kıyak gidiyor ki anlatamam.. Çift kösele ayakkabılarıyla zıt, zıtt, zıtt.. Yuvarlak yüzü, kalın kapkara kaşları, ağız kıyılarında toparlanmış bıyığı, kemerli burnuyla üstad kasabaya teşrif eder.. Müfettiş tabii.. Allah ne verdiyse kısmetine bakar!.." (1)

●

"... 'Müfettişler Müfettişi' ni bir mizah romanı olarak düşündüm ve yazdım.. Ama okuyanlar daha başka yönler de buluyorlar.. Bir gün An-

(1) Müfettişler Müfettişi : Cumhuriyet Gazetesi, 1965

kara'da Erdal Öz'ün kitabevinde oturuyordum.. Kılık, kıyafetinden büyükçe bir memur olduğu anlaşılan bir zat geldi.. Erdal, bizi tanıştırdı.. Adam, Orhan Kemal adıyla adeta heyecanlanarak ellerime sarıldı.. Ve 'Müfettişler Müfettişi' nden söz açarak, "Siz müfettişlik yaptınız mı?.." diye sordu.. Yapmadığımı söyleyince, "Peki, kusura bakmayın ama, nereden biliyorsunuz müfettişlerin davranışlarını?.. "Bunu ben de bilmiyorum ama, böyle davranması gerekiğine inanan bir halim vardı.. Galiba bürokrat bir aileden gelmiş oluşum bana böyle bir ölçüyü vermiş olacak.. Adam heyecanla sözlerini şöyle bitirdi.." Biz dört, beş müfettiş arkadaşız.. Bu roman tefrika edileli beri öylesine etkisinde kaldık ve öylesine hoşlanıyoruz ki, tadına daha çok varabilmek için teker teker okuyoruz.. Her akşam birimizin evinde toplanır, çoluk çocuğumuzla birlikte yemeğimizi yer, sonra gazeteyi alır, birimiz okur hepimiz dinler, hep birlikte güleriz.. Ama sadece gülmek mi, değil.. Düşünür, yer yer de kolaylıkla aldatılan insanlarımızdan ötürü acı duyarız.."

...bundan anlıyorum ki, roman yalnız bir güldürü romanı değil, yurdumuzun tarihsel gelişimiyle sıkı sıkıya bağlı bir yergi eseridir de..." (2)

●

"...batı ülkelerinde tutunan, isim yapan bir sanatçı çok kazanır, iyi yaşar.. Bizde gerçek sanatçılar oldum olası iyi kazanamaz.. Şayet geliri filan yoksa iyi yaşıyamazlar.. Buna karşılık halkın geri zevk ve heyecanlanrını istismar edenler hem çok kazanır, hem de iyi yaşarlar.. Bu galiba yalnız dizde değil, batı da da böyle..

..bu bir parça da halkın gerçek sanata karşı duyacağı isteğe bağlı.. Yani halk, sanat adı altında kendine sunulan sanat dışı çarçurlara rağbet etmez de gerçek sanat eserleri isterse, çarçur eserler tutunamaz, yerlerini gerçek sanat eserlerine bırakırlar.. O zaman sanatçı iyi kazanır.. İyi yaşar.. Şüphesiz daha iyi eserler verir. kötü paranın iyi parayı kovması değil, iyi paranın kötü parayı kovması.."

●

"Özle, biçim bir bütünün iki parçasıdır.. Aldığım konulara göre verdiğim biçimler bence estetik yönden önemlidir.. Son yazdıklarım, biçim yönünden daha ince, daha arıntıya giren şiirli bir hava taşısın istedim.. Konuları da bu biçime uygun seçtim.. Bu bakımdan değişik bulunabilir.."

●

Sabahiye'nin sağ köşe müdavimleri arasına yeni bir üstad katılır... Ali Kemal Meram.. İkbal' in ilk parti müşterilerinin hemen ardından kahveye teşrif eden üstad daha çok, "... Baykal gölü havalisinden başlıyarak Altaylar ve Orta Asya' dan itibaren Hazar denizi ve Karadeniz havzalarıyla Ege denizi ve Tuna boylarına kadar olan geniş topraklar binlerce ve binlerce senelerden beri alel'umum beyaz renkli Türk'lerle meskun olduğu.." düşüncesinden oluşan görüşlerine nice özgün kuramlarını katarak kahveyi renklendiren bu kişiden çokları, daha çok da eskiler pek hoşlanmazlardı.. Onlara göre Ali Kemal Meram, kendine göre Türklük ve Türkçülük üzerine yeni teoriler, yeni varsayımlar ileri süren bir alimdi!.. Bilge Kağan'dan Mustafa Kemal'e kadar çağlar ve dönemler boyunca bizde de bu tür bir felsefenin doğmasını amaç edinmiş önderler ve bu önlerlerin fikir ve düşünce yatırımlarını kanalize eden eylemler daima görülmüştür. Fakat, acaba niçin, bu felsefeye hemen her kez karşı çıkılmış, yenilgiye uğratılmıış ve sonuç olarak, ülke ve toplumsal ülküden yoksun bırakılmıştır?.. Bu yolda hiç mi çaba harcanmamıştır. Oysa, amaca ulaşma uğrunda, fikir ve düşünceden öte, tüm yaşamlarını yitirmiş kişiler bile var... Bu açık seçik gerçeğe rağmen Türk ulusunun temel yapısındaki bu kavgayı, bu kavgaya katılmış olanları, olumlu ya da olumsuz sonuçlarıyla kapsıyan bir tarih bu güne kadar yazılmadı. Uzun bir ömrün yarısından çoğunu, bu mücadeleleri inceliyerek ve bizzat katılarak yaşamış ülkücü bir yazar olarak, böyle bir tarih yazma görevini, ben kendim için bir görev saydım.." diyerek üstad Orta Asya'dan başlamış, Selçuklu'lar ve Osmanlı'lar ve Cumhuriyet Türkiye'si dönemlerinde aralıksız sürdürülmüş olan 'Türkçülük ve Türkçülük Mücadelelerini' her yanıyla göz ve düşünce önüne sermiş olduğu eserini daha tamamlamamış olduğu yıllardı.. (3) Elinde çantası, içinde dosyayı İkbal'in mermer masalarından Orta Asya'ya oradan Beyoğlu'na uznan bir düşünce çizgisini pekiştiren üstad'a kimi zaman kendinden gelen bir hayranlık, kimi zaman kıs kıs gülen bir hinoğlu hinlik içinde neşemizi bulmağa çalışırdık.. En çok Muhittin Kemal, Hadi Malkoç kızardı.. Bir gün Orhan Kemal'e:

"Peşine takmışsın bu adamı namussuz herif, sen nereye o da oraya!."

Orhan Kemal gülerek:

"İlahi Hâdi, yahu herif hazine be.. Benim için bulunmaz maden.. İşliyorum, işliyebildiğim kada.. Göreceksiniz arkasından ne çıkacak?.."

"Ne çıkacak?.."

"Çapanoğlu çıkmasın!.."

"Ne Çapanoğlusu Muhittin?.."

"Ne çıkacak namussuz herif?.."

"Ne mi çıkacak?.. Müfettişler Müfettişi'nin devamı.. Onun bütün ham malzemesi üstad'ın şahsında toplanmış, daha ne be!.. (4)

●

"...Meserret Kahvesinde sabah sabah toplanılır.. Gazeteler açılır.. Her biri bir kurt, gözler projektör gibi, taranır bütün gazeteler.. Daha çok da iş yerlerindeki iş kazaları üzerinde falan durulur.. Bir yerlerde bir duvar mı yıkılmış?.. Bir

---

(2) Müfettişler Müfettişi: Varlık Yayınları, 1966

(3) Ali Kemal Meram: Türkçülük ve Türkçülük Mücadeleleri Tarihi, Kültür Kitabevi 1969 İstanbul

(4) Üç Kâğıtçı: Cumhuriyet Gazetesi, 1969
Üç Kâğıtçı: Tekin Yayınevi, 1969

işçi mi ölmüş?.. Tamamdı.. Bayram sevinci içinde kahveden çıkılır, pırıl pırıl taksilere dolunur, atlanırdı iş kazası olan yere.. Kalıbı, kıyafeti, milletvekili, bakan'a, müfettişe benziyen üstad başta, ötekiler derece derece arkasında 'Teftiş Heyeti' gibi düşülür iş kazası olmuş yere..

Sakatlanan işçinin sağlık durumu ne merkezde?..

Her iş yerinde eksik bir şeylerin, kanunsuzlukların bulunduğu kaide olduğundan, işveren, sorumlu mühendis, mimar, hık mık'a başlar.. Derken yalvarıp, yakarmalar, ardından da Allah ne verdiyse, 'miktar-ı münasip dercep edilir' gene teftiş heyeti edasıyla taksilere dolunur ver elini gazinolar, randevu evleri!..

Gazinolara, randevu evlerine de pek para vermezler.. Gene o hep teftiş heyeti çalımı içinde, üstad önde, teftiş heyeti reisi, ya da kimbilir Belediye Sağlık Ekibi sanılarak, korkulur, çekinilir.. En iyi yerler onlara ayrılır.. Kadınların en güzellerini, yiyeceklerin, içeceklerin en pahalıları onlara ikram edilir.. Yenir, içilir.. Yeyip, içerken sık sık çatal, bıçak, peçete, tabak beğenilmez.. Bardaklar, laf olsun diye, kirli, taze balıklar bayat bulunur.. Garson azarlanır, şef garson kovulur, patron çağrılır.. Patron çokluk süklüm püklüm gelir.. Korku içinde.. Korkunun derecesine göre, ona da bağrılır, çağrılır.. Üstü örtülü tehditler savrulur ki, yeyip, içtikten başka, bolca bir cep harçlığıyla körkütük çıkılır..."

●

"..1927, ya da 1928'lerde... O zamanlar 'Orta Okul' değil, henüz 'Orta Mektep!.. Öyle deniliyordu Orta Oukllara... Hık demiş, burnundan düştüğü babasının aşkıyle yanıp tutuşan annesi ağlamış, yalvarmış, hiç olmazsa bir 'Orta Mektep Diploması' almasını sağlamak için, gözünden çok sevdiği biricik oğlu Ali Kemal'i dışarıdan sınava girmeğe razı edebilmiş... Sınav ayları, eylül başı... Orta Anadolu'nun 1930'lardan çok öncelerini hatırlatan şehrine trenle gitmiş.. İstasyondan şehire faytonla inmiş... Sırtında lacivert kostüm, boynunda zarif kolalı yaka, gene böyle, şimdiki gibi zıtt, zıtt, sarı iskarpinler, üstelik elinde gri eldivenler, beyaz perdesü ve içi orta okul kitaplarıyla, tarih, çoğrafya, aritmetik, ve birkaç defter dolu, babasından kalma sarı, büyük meşin çanta..

Çarşı içinde inmiş arabadan.. Gene böyle, esnaf hemen saygı göstermelerine başlamış.. Kim, ne, neci olduğunu bilmeden, hatta o devirde bilmeğe de lüzum görmeden, başlamışlar saygıyla selâm durmağa.. O zaman anlamış ki, İstanbul' un kendisini, daha çok ta annesinin babasını, paşa dedesini tanıyan halkın gösterdiği saygıyı paşa dedesiyle, dedesinin paşa babasına vermiyor. Öyle olsa, hayatında ilk geldiği Orta Anadolu şehri halkının onları tanıması gerekirdi.. Demek ki, bu saygıyı sırf kendisi, alımı, çalımı..

Çevresinin selâmlarını ala ala şehrin ana caddesinde ilerlerken, çevrenin ona nasıl dikkatle baktığını, selâm durduklarını, geçtikten sonra da onun üzerine nasıl konuştuklarını görüyor, görmediklerini de kestiriyor.

Bir ara durmuş, birinden orta okulun nerede olduğunu sormuş.. Adam terif etmekle kalmamış şöyle demiş :

"Buyurun götüreyim müfettiş bey!.."

Bozmamış.. Adamın ardına takılmış, orta okula gitmiş.. Adam okulu gösterdikten sonra geri dönse ya! Hayır.. Önden koşmuş, okul müdürüne, "Bir müfettiş geldiğini." söylemiş.

O, bütün bunlarla ilgisiz, merdivenleri zıtt, zıtt, zıtt çıkmağa başlamış.. Sınav sırası.. İrili ufaklı öğrenciler, ellerinde kitapları, defterleri, merdivenlerde, salonlarda dolaşır.. Sınav sırasını bekler, ya da sınavdan çıkmış arkadaşlarının çevresini alarak, içeride neler sorulduğunu öğrenmek isterler... Yürürken zıtt, zıtt eden ayakkabıları, geniş bedeni, o zaman da şimdikini hatırlatan bıyığı, kolalı yaka, kravatıyla önemli biri kanısını uyandırıveren bu 'Kalantor' un dışarıdan orta okulu bitirme sınavına girmeğe gelmiş olabileceği kimsenin aklından bile geçmemiş... Hele o sıra bir de çocuklar arasında 'Müfettiş gelmiş..' diye yayılınca, şıp yapıştırmışlar müfettişliği..

"İmtihan salonu burada müfettiş bey!..'

"Buyurun efendim!.."

Öne düsülmüş, sınavın yapıldığı salonumsu geniş oda gösterilmiş..

Tam kapıda, okul müdürü adeta komut vermiş :

"Dikkat!.."

O zamanki adıyla 'mümeyyiz', yani sınav görevlisi öğretmenler, kadınlı erkekli, 'gürr' diye ayağa kalkmış, 'Müfettiş bey' i selâmlamış..

Ali Kemal, hiç bozmamış :

"Buyurun, devam edin!.." demiş.

Sınava devam edilmiş.. Müfettiş bey için, yani bizim üstad Ali Kemal için yapılacak başka bir şey yok.. Sınavı bir süre izlemiş, sonra da geldiği gibi çıkıp, gitmiş..

●

"...Ali Kemal, annesi tarafından çeşitli pa-

oy

Bir kediyi suya bandırdılar ve cumhuriyeti
sundular
Ben yoktum üvey bacanağım söyledi
O kez yiten kopuk kopçalı mintanı gitti gider.

Bir çentik topaç çeviriyordum babamı işten
atıverdiler
Ne güzel ne diri ne soylu şu akalın cumhuriyet
Gazocağı ışığında da çorba morba içilirmiş
meğer.

Cumhurcemaatliğe evet.

Metin ELOĞLU

şalar torunu!.. 'Otuz Bir Mart'la birlikte bu paşa'lar birer utanç vesilesi olmuş.. Babasıysa o. 'Nazırlar, Damad-ı şehriyari'ler kalıbını Tatavla'lı bir Rum dilberin peşinde Yunanistan'a sürüklemiş, sonraları da 'Namı nişan' ı silinip gitmiş.. Silinip gitmekle kalsa gene iyi, kocasına çılgınca aşık karısının çeşitli paşalar bulunan soyundan kalmış, 'emlak, arazi, altın avadan' ını da satıp Eleni'ler, Leyla'lar, Melahat'larla yemiş.. Kadıncağızsa henüz genç.. Ne olursa olsun, 'rahmetli kocası'nın yadigarı Ali Kemal'inin okumasını, paşa dedelerine lâyık şekilde yetişmesi için çırpınır.. Gel gör ki, elde avuçta pek bir şey kalmamış, akrabalar hayırsız çıkmışlar, hepsinin kötüsü de 'oğlan', o zamanki orta okul demek olan 'Rüştiyye' ikiden ayrılmış, işi haylazlığa vurmuş..

Onun için, artık kendilerine eski itibarı göstermiyen İstanbul semtinden çıkıp gitmeliydiler.. Sonra da Ali Kemal iyi kötü, az maaşlı da olsa bir memuriyet uydurmalıydı.. O zamanlar henüz 'memurin kanunu' uygulanmadığından, Ankara' daki vefalı bir baba dostunun yardımıyla nüfus memurluğu bulunur, bir Anadolu kasabasında..

Daha kasabadan içeri girerken başlamış fasıl.. Gene böyle, hemen 'Kodaman, Kalantor, Müfettiş, Büyük Adam..' sanılmış.. Alelâde nüfus kâtipliği eriyivermiş... Eriyivermemiş belki ama, halk nazarında o basit bir nüfus kâtibi değil, 'Ali Kemal Bey!.' 'Ali bey!..'

.. ufak tefek Nüfus Müdürü dururken 'Erbab-ı mesalih' ille de gelir Ali Kemal beği bulur.. Derdini saygıyla ona döker.. Çokluk da önemsiz işlerini bile görüşmek için kasabanın içkili lokantasında Ali Kemal'i bekler.. O, büyük bir saflıkla gider.. Gittiği her akşam, cin gibi İbrahim, kasabanın 'İstidacı İbram' ı oradadır.. Çevresinde Ali Kemal beg'in hastaları.. Ali Kemal beg'e verilmek üzere getirilmiş yağlar, ballar, yumurta ve peynirlerin en tazesi.. Bu ara masa altlarında, gene işlerini görüvermesi için, tabii Ali Kemal beye takdim edilmek üzere verilmiş paralar da olur.. Olur elbette ama, istidacı İbrahim, 'Beg' e çokluk söz açmazmış bu paralardan.. Yalnız yağları, balları, peynir ve kaymakları akşam lokantadan çıktıkları zaman İbrahim alır eve götürürmüş ki, Beg, bunların hemen hemen yarısını ona bırakır, üst yanını anacığına verirmiş..

... gün gelmiş kasabada bir 'Ali Kemal beg' dir almış, yürümüş.. Bu müdüründe gözünden kaçmıyormuş.. Kızıyormuş ama, kimselere laf anlatamıyormuş.. Daha çok da köylü 'Ali Kemal beg' diyormuş da, başka birşey demiyormuş..

"Doğrusu ipten vallaha adam alır kurban olduğum!.."

"Doğru... Ağırlığınca altın eder!.."

"O İbram var ya istidacı İbram?.."

"O da ondan geri kalmaz ya diyecen biliyorum, nirde Ali Kemal beg, nirde istidacı İbram?."

"Töbe di lan!.. İbrah, Ali Kemal beg'in kesip attığı dırnak olamaz.."

Gözlerim kan denizi,
Geleceğe sıçrıyor geçmişteki sızı.

Bir lokma bir hırka olmasa da olur,
İnsanoğlu ancak acılarla yoğrulur.
Dost, düşman yanyanalaştı;
Tırafiği zor bir çamur kavşaktayız :
Yaşamak geç, ölüm dur!

Cahit IRGAT

"Tabii canım!.."

"Ali Kemal beg di, orda dur!.."

Ali Kemal, dilediğince herşeyleri bilsin, yapsın, çatsın, köylünün dediğince, konuşurken ağzından yağ bal aksın.. Eşekten büyük at, attan büyük deve, deveden büyük fil var..

"Muamelat-ı resmiyye, öyle beş paralık kâtiplerin dilediğince muamele görmez, işler onun keyfince tedvir edilemez!.."

Ali Kemal, buna bile heves etmemiş.. Akşamları kendi kesesinden iki kadeh atmak için gittiği kasabanın biricik içkili lokantasında her zaman olduğu gibi masayı İbrahim ve 'erbab-ı mesalih' le dolu bulur.. Ali Kemal lokantadan içeri girer, başta lokanta sahibi, garsonlar, hatta başka masalardaki müşterilerle, 'erbab-ı mesalih' gürredek ayağa kalkar, masanın baş köşesini ona ikram ederler..

Bizim üstad Ali Kemal ne yapabilir?.. Hayır, olmaz, bana bu ikramı göstermeyin, ben bu kadar iltifata lâyık değilim.. Benden büyük bizim müdür, sonra kaymakam var, onlar benden daha iyi bilirler herşeyi, bu ikramı onlara mı yapın desin.. Der mi Ali Kemal?.. İşine gelir mi?.. Dese bile kim dinler.. Askerlik şubesinde bir işleri mi var?.. Gitseler herhangi bir istidacıya, iki satırlık bir istida, sonra başvursanlar şubeye, işleri oluverecekken gitmezler.. Ali Kemal beg'i lokantada küçük tereyağı kebleri, peynir tulumları, taze mevsimlik sepetleriyle beklerler... O gelince dinsel bir saygıyla ayağa kalkarlar, küçük bir iltifatına kavuşmayı cana minnet bilirler.. Sonra :

"Ali Kemal beg.. Esgerlik şubesinde böyle bi işimiz vaa.. Zatiniz ne dirsiniz ola bu işe?.. Ne tevir dutsak işi acep?..'

İster askerlik şubesi, isterse tapu, kaymakamlık, bankalar, vergi memurlukları olsun, üstad Ali Kemal'in tutumu hemen hemen hiç değişmez... İri gözlerini karşı bir noktaya dikip uzun uzun bakar.. Ceketinin mendil cebinden küçük defterini çıkarır, bir şeyler not eder, daha olmazsa iş sahibinin adını sanını sorar, defteri

yerine korken istidacı İbrahim'e :

"Yarın sabahleyin bana gel, müsveddeleri al, temiz et!.." der.

Hinoğlu hin İbrahim de, ufacık gözlerini hiç bozmadan :

"Baş üstüne beyefendi!.."

Sonra yenir, içilir, sırasına göre çalgılar dinlenir, eller çırpılır, oyunlar oynanır.. Herkes, istidacı İbrahim bile zivanadan çıkar.. Üstad Ali Kemal sadece gülümser.. Öyle ki herkes onun gözünün içine bakar.

"Eee, artık vakit hayli geçti.. Kalksak fena olmaz.." dedi mi, herşey mayna.. Evleri yolu tutulur..

Ali Kemal bey kazara o gece lokantaya gelmedi mi? Masasındaki boş yere hiç, ama hiç kimse oturamazmış!.. Bir gün kaymakamla arkadaşları gelmiş, o masaya oturmak istemişler de, lokanta sahibi özür diliyerek, o masanın önceden tutulduğunu ileri sürmüş.. Koskoca kaymakamla arkadaşları başka masaya oturmuş... Oturmuş ama, az sonra bir kral, bir hükümet, bir devlet başkanı edasıyla lokantaya giren üstad, önceden tutulduğunu ileri sürmüş.. Koskoca kaymakamla hop oturmuş, hop kalkmış.. O günden sonra 'kâtip parçasına' kancayı takmış..

Hele bir bayram günü, bir olay bu kancaya tüy dikmiş..

Kasabanın kurtuluş yıldönümlerinden biri kutlanır.. Geçit resmi var.. Başta kaymakam, jandarma kumandanı, kasabanın sıra ile, irili ufaklı memurları yerlerini almışlar.. Ali Kemal de bu mutlu günü heyecanla kutlamak için siyah elbiselerini giymiş. Küçük memurların arasına katılmış.. Ama onun bulunuşu, küçük memurlar kuyruğunu büyük memurların bulunduğu baş taraftan daha heybetli kılmış...

Merasim kıtası geçer.. Komutu verecek komutanın gözü Ali Kemal'e takılır.. Bu kelle kulak yerinde adam onu adeta büyüler.. Nitekim kaymakamın falan değil de, Ali Kemal'in hizasına gelince komutu patlatır :

"Dikkaaatta.. sağaaa baakkkk!..."

Merasim kıtası şırak, sağa bakarak Ali Kemal'i selâmlayıp geçerken, kaymakam küplere binmiş, tepinmiş.. Yanıbaşında kara kuru Nufus Müdürünü kıyıya çekip açmış ağzını, yummuş gözünü :

"Ben sana bu pezevengin merasime katılmasına mani ol dememiş miydim? Bu ne rezalet?.. Bu ne laubalilik?.. Neden, neden katıldı merasime bu meşe odunu?.."

Nüfus Müdürü kekelemiş :

"Nasıl mani olabilirim beyefendi?.. Herhangi bir vatandaşa, bu milli günden hisse almıyabaksın nasıl denir?.."

"Ukalalık etme karşımda.. Bana vatandaş hürriyeti üzerine ders mi vereceksin?.."

"Estağfurullah beyefendi.. Arz etmek istediğim.."

"Kes, kes hadi.."

•

"... bir zamanlar Borsa kıraathanesinde maceralarını hazla dinlediği hatta, belki de hayatında ona rehber olmuş bir Niyazi bey vardı.. 'Mücahede-i milliye mücahitlerinden ve eski valilerden' diye kart kullanırdı!.. Kahvenin baş köşesine kurulur, dostlarını, ahbaplarını, daha çok ta Ankara'yla alâkaları olan 'Erbab-ı mesalih' toplanır... Niyazi beyin bire bin katışlarını, üstad Ali Kemal, gerçekmişçesine dinlerdi...

... birinde Ankara'ya gitmiş, bilmem hangi bakanlıkta, birinin işini kovalıyacakmış.. Başkaları gibi ezile büzüle değil, gerçekten de bir 'Mücahede-i milliye mücahidi', yurdun kurtuluş savaşını, bu savaşın tertip ve kazanılmasında başrolü oynamış büyüklerle birlikte çalışmış, bu vatanda yüzde yüz hakkı olan ünlü biri edasıyla, ayaklarında iskarpinler, elde budaklı kalın baston, başta rölöve şapka.. Asık yüzü, çatık kaşlarıyla halâ, sanki o günleri, 'Mücahede-i milliye' günlerini yaşıyormuşçasına, Bakanlığın koridorlarındakilerin şaşkın, hayran, çekimser bakışları önünde Bakan'ın odasına gelir.. Odacı ayağa fırlar.. Niyazi bey, odacıya falan, hatta Bakan'a makana aldırış etmeden, kapıyı nerdeyse tekmeyle açarak dalar içeriye.. Bakan, ne de olsa gençten biri.. Masası başında, önünüdeki evraklarla meşgul.. İçeri girene pek de dikkat etmez, hatta başını evraklarından kaldırmaz.. Bizim Niyazi bey' se Bakan'ı şoke etmek ister :

"Oh oh oh oh.. Çok şükür, Allaha çok şükür.. Demek döktüğümüz kan, verdiğimiz emekler boşa gitmiyecek, bugünlere kavuşacakmışız?."

Bakan'ın hayreti önünde masa yanındaki koltuğa kendini bırakır.. Şapkasını çıkarır yanındaki iskemleye kor... Budaklı bastonunu bacakları arasına alır, bir eski 'Mücahede-i milliyeci' ye yaraşır kocaman bafon tabakasını çıkarır, başlar kalın bir sigara sarmağa...

"Nasılsın bakim Bakan bey evladım, iyi misin?.."

Bakan şaşkın :

"Teşekkür ederim efendim.. Fakat.."

Şıp, sözünü keser Bakan'ın :

"Sen bana bir yorgunluk kahvesi söyle bakim.."

Bakan zile basar, odacıya :

"Bak, oğlum, beyefendi kahveyi nasıl içiyorlar?.."

"Sade.. Yalnız, söyle kahveciye, cezveyi, fincanı iyice yıkasın, kahveyi pişirmeden önce.. Şekerin zerresi baş ağrısı yapar!.."

Odacı saygıyla çıkarken, Niyazi bey, itinayla sardığı sigarasının kâğıdını ağır ağır yapıştırır.. Sonra derin bir iç geçirir :

"Rahmetli de böyle içerdi kahveyi!."

Bakan, 'Rahmetli' nin kim olduğunu düşünür.. Niyazi bey :

"Galiba Afyon cephesindeydik.. Hani canım şu Yunanlıları soba borularıyla korkuttuğumuz sıralar..."

Bakan'a önemle bakar :

"Sen hatırlamazsın bunu.. Allah gani gani rahmet eylesin, sormuştu bana, Niyazi demişti, düşman bizden çok kuvvetli.. Ne yapacağız?.. Tereddütsüz cevaplamıştım.. Blöf yapacağız paşa hazretleri.. Nasıl?.. Gayet basit.. Soba borularını top namlularıymış gibi kullanıp, uzaktaki düşmana toparımız hakkında fikir vereceğiz!.."

Gözleri yaşarmış gibi, sildikten sonra, derin derin iç geçirir :

"Öyle yaptık.. Afyon'daki bütün soba borularını topladık, boyattık, sonra da.. malum.. Efendim Paşa gerçekten dahiydi, erişilmezdi.. Onu anlatıyordum, başım ağrıdı o gün işte.. Alakâdar oldular.. Ve derhal sordular.. Sakın kahveyi şekerli içmiyesin Niyazi?.. Kahveyi az şekerli içerdim o güne kadar.. Sade, buyurdular, sade!.."

Bakan'ın masasına hafif hafif vurur :

"Leülhamd, o gün bugün.."

Kahvesi gelir, yavaş yavaş içer... Bakan, bizim Niyazi beye kim, ne neci olduğunu soracak olur.. O, 'Rahmetli' üzerine yeni yeni hikâyeler anlatır ki, hiç kimsenin o güne kadar duyup, işitmediği şeyler.. Allem eder, kallem eder Bakanlıktaki işini koparır..."

●

"... Niyazi bey koskoca bir Bakan'a yedirmişti de üstad Ali Kemal bir vilayet valisine mi yediremiyecek?..

Bir gün vilâyete gider.. Hep aynı aldırış etmez, üstten üstte tavırlar.. Elinde kocaman sarı çanta, rölöve şapka, ayaklarda zıtt, zıt ayakkabılar, bıyıkta, kara kaşlarda çalım..

Vali de, Vali Muavini de odalarının hafif aralık kapılarından üstad'ı görünce fitili alırlar.. Düpedüz gelse, isterse Devlet Başkanı olsun, çekinmezler ama, herif'in ne olduğu belli değil.. Öyle bir konuşma tutturmaları gerekiyor ki, ne şiş yansın, ne kebab!..

Vali'nin odacısı Ali Kemal'i görür görmez çarpılır.. İskemlesinden ayağa saygıylar fırlar..

Üstad kalıbına, kıyafetine uygun biçimde odacıya gürler :

"Nerede vali?.."

"Yarım saat önce gittiler efendim.."

"Vali Muavini de yok mu?.."

"İçerideler efendim.."

"Haber ver, görüşmek istiyorum!.."

Odacı dolaşan ayaklarıyla koşar, haber verir..

Vali Muavini kendini sert, otoriter göstermeğe çalışarak :

"Kim?.. Ne istiyormuş?.."

"Bilmiyorum efendim.."

"Gelsin bakalım.."

Odacı kapıyı açar, üstad Ali Kemal odaya girer.. Sert ve otoriter görünmek hevesine karşılık, Vali Muavini bir an tokat yemiş gibi, Üstad'ın heybetiyle adeta çarpılarak, ayağa kalkar :

"Buyurun efendim, buyurun.."

"Vali beyden şunu öğrenmeğe gelmiştim.. Kanun-u Esasi'nin teminat altına aldığı matbuat, ne zamandan beri tahdit edildi?.. Bizim bilmediğimiz yeni bir kanun mu çıktı acaba?.."

Vali Muavini hafifçe öksürür :

"Anlıyamadım. "

"Açıkçası sizlerde mi yoksa muhalefete'e sempati besliyorsunuz?.."

"Rica ededim.. Kaabil mi?.."

"O halde hemen emir verilsin.. Matbuat, kanun dairesinde serbesttir ve neşredilmeden evvel teftiş ve muayene edilemez.. İlânları.."

Kahvesi gelmiş, önüne konurken üstad, adeta görmez bunu.. Sağ elinin üzeri kıllı kalın parmağını Vali Muavini'ne sertçe uzatıp :

"Hükümetin nezaret ve murakebesi altında ve kanun dairesinde her türlü ilân, resmi ve hususi.."

"Hak-kı aliniz var beyefendi ama, bu iş.. Malum'u aliniz..."

"Evet, orası öyle ama, yazdınız mı?.. Ankara'ya durumu bildirdiniz mi?..

"Hakkı aliniz var efendim.."

"Yazın.. Durumu Ankara'ya bildirin.. Masalarınızın başında önünüzdeki evraklara imza atmakla işlerin görülemiyeceği bir devre, dinamik bir devre geldiğimizin farkında değil misiniz?.."

Üstad kahvesini sallayıp, sallayıp tepesine diktikten sonra, kalkar.. saatine bakar :

"Ankara ekspresine bir saat var. Bana müsade.. Dediğim gibi kudretli bir mazinin mirasını taşıyan insanlarsınız.. Unutmayın bunu.. Ecdat bize bakıyor, bizi seyrediyor.. Tarih gözlerini bize dikmiş!.."

"Hakkı aliniz var efendim.."

Vali Muavini, üstad'ı kapıya kadar yolcu eder..

Ali Kemal, el kadar gazetesinin kesilen ilânlarını Ankara'dan yoluna koymanın, Allah ne verdiyse kısmetine bakmanın çarelerini...

●

"Üç Kâğıtçı, Müfettişler Müfettişi'nin devamı.. Üstad Ali Kemal'in siyasi, sosyal ve iktisadi maceraları... Fahir'le başlıyan, üstad Ali Kemal'le kemal'e eren roman serisi bakalım kimi, daha kimleri içine alarak sürecek!.."

●

"... kendi kendimle barışık olmadığım anlar.. Attığım taş istediğim kuşu vurmamıştır.. Daha açığını söyliyeyim, kuvvetli bir konu yakalamışımdır da, bunu gönlümce verememişimdir.. Hatta o kadar ki, doğru dürüst cümle kuramadığım anlar olur.. İşte o zaman müthiş bir öfke duyarım.. Öyle anlarda kalemi kâğıdı bir yana bırakıp, kendimi soğaka atmayı uygun bulurum.. Canım İstanbul'un ne yanını çekmişse, o yana çekip giderim.. Param varsa vapurla, otobüsle, dolmuşla.. Param yoksa tabana kuvvet.. Bir yürüyüşte meselâ Fener, Balat, Ayvansaray yoluyla Defterdar'a Eyüp'e, hatta hızımı alamayıp Kâğıthane'ye kadar uzandığım olur.. Kimi zaman Kazlıçeşme'ye giderim.. Ne bileyim, İstanbul kazan, ben kepçe.."

AHMET EVİNTAN'ın ANILARI

Arkadaşımız Ahmet Evintan Devlet Tiyatrosu'dan emekliye ayrıldı. Uzun yıllarını verdiği Konservatuvar, Tatbikat Sahnesi, Devlet Tiyatrosu ve Sanat yaşamı anılarının ilginç yanını yirmi yazıda topladı. Birkaçını dergimizde yayımlayacağız, sonra kitap halinde çıkacak. Yeni yaşamında sanatçımıza başarılar ve mutluluklar dileriz.

ÖN SÖZ

Yarı ömrümü seve seve verdiğim, acı-tatlı günler geçirdiğim, rol icabı ağlayıp güldüğüm DEVLET TİYATROSUNDAN ayrılmak üzereyim.

Devlet Tiyatrosunu, benden önce de bırakıp gidenler oldu... Kimi, dönüşü olmıyan yollara gitti.. Birkaçı, küserek gitti.. Birçoğu, kızarak gitti... Kimi, emekliliğini isteyerek, 1 - 2 si de meslek değiştirerek çekti, gitti...

Dramatik gösterilerle gidenler, komik yalvarışlarla dönenler de oldu!..

★

Henüz gücünü yitirmemiş belleğimi zorluyor ve :

"Şöyle, tatlılıkla; el sıkışıp öpüşerek, helâllaşıp gülüşerek giden oldu mu?" diye düşünüyorum... Düşündüm - taşındım, aradım - taradım... İnanın lütfen; tek kişi bulamadım öylesine giden...

"Niye böyle yaptılar?" diye, gidenlere gücenmek hakkını da bulamadım kendimde... Onlara sorarsanız, et tırnaktan ayrılır gibi, kopup gitmişler!...

Böyle acılı ayrılışlara seyirci kalanlara, kaçarcasına gidişlere sebep olanlara, yerim genişliyor sanarak sevinç duyanlara "LANET OLSUN!" demeye dilim varmıyor. Yumuşak tarafından, "YAZIKLAR OLSUN!" diyeyim bâri...

★

Ben nasıl ayrılsam acaba?...

Bir BASIN TOPLANTISI yapsam; gülerler adama!.. Ben kim, BASIN TOPLANTISI kim?!..

Sanatçısından gece bekçisine değin, bütün müessese mensuplarını bir VEDA toplantısına çağırsam; kaç kişi gelir veya gelebilir?.. Ayrıca, hangi idare izin verir böylesi alışılmamış toplantıya?!...

Gezip dolaşarak birer birer vedalaşmıya kalksam; zor iş!.. Herkes darmadağınık ve de çok meşgul bu sezon başında!... Kimi; (IV. Murat) olarak tahtında, kimi; (Julyet) rolünde balkonda. Biri; (Bölüm Şefi) Konseratuvarda, biri; Bakanlık kapılarında. Bir kısmı; Bursa'da, bir topluluk da; İzmir yollarında... Yurtdışında, Avrupa gezilerinde olanlar bile var.

Bir JUBİLE düzenlesem?... Kutsal sahneme, 30 yıl eşiğini aşındırdığım Tiyatroma, VELİ - NİMET seyircime, meslektaş ve sanatçı arkadaşlarıma, böyle mutlu bir ilişkiyle, "ALLAHA ISMARLADIK" desem?...

Bu düşüncemi de beğenmedim!.. Çünkü; bir sanatçının, kendi teşebbüsüyle kendine JUBİLE yapması; bir ÖZENTİ, bir BÖBÜRLENME, bir PARSA TOPLAMA çabası gibi geldi bana!..

Tek çıkar yol; benden öncekilerin yaptığı gibi, çekip gitmek!.. Kim ne derse desin... Herkes; dilediği gibi, yargılasın... Gönlünce konuşsun, keyfince yorumlasın!... İşte geldim gidiyorum; şen kalasın DEVLET TİYATROSU!..

★

Pekiyi ama; bir kahvenin 40 yıl hatırı, 35 yılın, dişe dokunur tek hâtırası yok mu?..

Hah; yakaladım nihayet!... Buldum çıkar yolu!... "HATIRA" deyince aklıma geldi :

Devlet Konservatuvarından başlıyarak ANILARIMI kaydettiğim bir not defterim var. Bunların içinden İLGİNÇ, ANLAMLI bulduğum ve de unutulmasına gönlümün razı olmadığı 15 - 20 kadarını seçer, bastırırım. (1) Bu bir demetçik AYRILIK ARMAĞANI; hem hesaplaşma belgem; hem veda mesajım, hem de "ALLAHA ISMARLADIK" demeden gitme utancımı hafifleten VEFALI bir davranış olur!...

Bir de, böylesi anı ve deneyler; gelecek sanatçı kuçakların ilerleme yollarında birer kilometre taşı ya da trafik lâmbaları olabilir!..

Yollarınızda hep YEŞİL IŞIKLAR yansın!... Anılarım, anılarınız olsun!.. Bütün emek ve haklarım da, DOSTA - DÜŞMANA, Anamın ak sütü gibi, HELAL olsun!...

---

(1) Anılardan esinlenerek ayrıca söyliyecek birşeylerim olursa, onları da eklerim. Böylece bir KİTAPÇIK çıkar ortaya.

SANATA SAYGI

Ankara Devlet Konservatuvarının İKİNCİ sınıfındayız. Sanat dünyasına yeni yeni açılıyor gözlerimiz... Daha, EMEKLEME çağına bile girmemişiz... Aramızda Anadolulu bir arkadaşımız var. Kendisi, Konservatuvara gelmeden önce, belki 3 - 5 kere Halkevi sahnelerinde oynamış olduğu için, değil biz arkadaşlarını, bazı hocaları bile KÜÇÜK görüyor adetâ!... İddialı, şımarık, kendini çok beğenen, bir türlü düzeltemediği BOZUK diksiyonuna ve ALAY konusu davranışlarına aldırış etmeden, başkalarına AKIL ve SANAT öğretmeye kalkışan bir ZAVALLI kişi!... Okul adresine gelen mektuplarının zarfı üzerinde şöyle yazardı :

"Bay . . . .
Devlet Konservatuvarı REJİSÖRLERİNDEN
ANKARA"

Barsakları çalışmaz olmuş bir ara. İki gün okulun revirinde yattı, çıktı. Sınıfta görünce "geçmiş olsun" dedim. "Önemli birşey değildi canım" dedi; "MÜRSİL aldım, kurtuldum." Yanlış söylüyorsun kelimeyi, MÜRSİL başka anlama gelir" dedim. Aslını, doğrusunu sormaya tenezzül etmeden İSYAN etti : "bırak yahu, Allahını seversen; bana Türkçe mi öğreteceksin?" Sonra; sınıftaki öbür arkadaşlara dönerek ve beni MAHCUP etmek istercesine : "MÜNSİL'e MÜRSİL demişiz, ne çıkar bundan be birader?!.." diye çekti gitti...

Birara, bu arkadaşımızı; gizliden gizliye yürüttüğü HÜMMALI bir çalışmanın içinde bulduk. Başka sınıflardan, hattâ Opera bölümünden birkaç mâsum çocuğu da yardımcı alarak bizim küçük deneme sahnesinde (SARDANAPAL) adlı bir oyunu sahneye koyuyordu. Başrolü de kendisi oynuyordu. Halkevi denemeleri ve okul müsameresi alışkanlıklarıyla günlerce çalıştı, hazırlandı!..

Herşeyin, MÜKEMMEL olarak tamamlandığına inanmış olacak ki; değerli Hocamız Carl Ebert'e :

"— Efendim; bir oyun hazırladım. Müsaade ederseniz bu dersimizde size oynamak istiyorum. Arkadaşlarım da görsünler." demiş. Hocamız, böyle bir sürprizi memnunluk ve takdirle karşılamış olmalı ki; kabul etmiş. Hattâ, bizden bir önceki sınıf arkadaşlarımızı da bu SANAT olayını görmiye çağırmış... Derste, kapalı perdenin önünde toplandık.. Hepimizde bir merak, bir heyecan!.. Sayın hocamız da tatlı gülümseyişiyle, ayakta bekliyor perdenin açılmasını!...

Nihayet, perde açıldı. Oyun başladı... Uydurma dekorundan mukavvadan yapılmış kral tâcına, bozuk diksiyonundan gülünç mizansenlerine kadar, herşey; tek kelimeyle : KEPAZELİKTİ!.. Donup kalmıştık hepimiz de! Bütün gözler Sayın Hocamıza dikilmişti. Büyük Sanat Adamının o gün yüzünde gördüğüm KORKUNÇ ifadeyi, dimdik olmuş gür saçlarını, şu satırları yazarken tekrar hatırlıyorum da, tüylerim ürperiyor!.. Carl Ebert'in şahsına bir hakaret yapılmış olsaydı, kuvvetle umarım ki; güler geçerdi. Fakat; SANATA karşı yapılmış böylesi KÜSTAHLIĞI, asla affedemiyordu Büyük Hoca!... O gün ne yaptığını, ne söylediğini pek hatırlayamıyorum. Fakat, ertesi gün duyduk ki; (SARDANAPAL) kahramanının okuldan atılması için Konservatuvar idaresine mûracaatta bulunmuş!...

Konservatuvar Müdürünün ricaları, kendisinin de yalvarmaları sonunda Sardanapal (!) okuldan atılmadı ama, Büyük Adam, onu asla affetmedi!...

Konservatuvarın son sınıfındayken bizim ÜNLÜ REJİSÖR (!) : "— Ben POLİS olacağım!" diye ayrıldı, gitti. Daha sonraki yaşantısı ise, anlatılmaya değmez!..

İyi ki kovmamışlardı vaktiyle... Suçu başkalarına yükler, mağduriyetini sömürür dururdu!... Kuyusunu eliyle kazmış oldu!... Ne güzel söylemiş Atalar : "Kendi düşen ağlamaz!.." Ağlasa da acıyan bulunmaz!..

Sanat, kendisine ihanet edenleri, asla affetmez!..
"Bir krallığın tâcı pahasına olsa bile, HAKİKAT'e (SANATA) katiyen ihânet etmemek!......"
L. V. Beethoven

BİLİNÇSİZ MUTLULUK FELAKETTEN DE BETER!...

Konservatuvarın üçüncü sınıfındayız. Ankarada yayınlanmakta olan büyük bir gazetede önemli bir ilân : "Uluslararası ün yapmış büyük Türk Sahne sanatçısı (B. T.), pek yakında Ankara Halkevi sahnesinde temsillerine başlıyor!.."

İlânın şatafatına katılarak pek ilgi duyduk bu temsillere. Ve bir derste, Hocamız Carl Ebert'e duyurduk haberi. Ayrıca da rica ettik ki; İdareye söylesin, bu temsilleri görmemize olanak sağlasın! Sayın Hocamız, ilgimizden memnunluk duydu ve dedi ki :

"— Çocuklar; ben de merak ettim. İyi olur, yararlı olur.. Ancak; bütün temsillere, her akşam gitmenizi İdare olumlu karşılamaz. Ayrıca, üstüste geç yatmanız, ertesi günkü çalışmalarınızı aksatabilir. En iyisi; ben söyleyim İdareye, bu Değerli Zatla temasa geçilsin, uygun bulacakları bir gün veya gece, lüften konuğumuz olarak Okulumuzu şereflendirsin. Konser Salonumuzdaki sahnede bir temsil versin ya da repertuvarındaki oyunlardan seçeceği bazı sahneleri bize lûtfetsin. Böylece, kendilerini daha yakından tanımış, sanatını da daha yakından izlemiş oluruz......."

Fikri ve öneriyi çok uygun bulduk ve sevindik Arzu ve ricamız gerçekleşti. Ünlü Türk Sahne Sanatçısı, bir akşam Konservatuvarımızı şereflendirdi. Konser salonu Konservatuvarlı öğrenciler ve hocalarımızla tıklım tıklım dolu. Carl Ebert de, siyah giysileri üstünde, sahne dürbini de göğsünde asılı olarak eşi ve çocuklarıyla en önde yerini almış durumda. Elbetteki; mutluyuz, umutluyuz, çok da heyecanlıyız!..

Son ziller çaldı, salon ışıkları söndü ve perde açıldı. Türk Bayrağına sarılmış yaşlı bir zât,

kuğu

Kalbim bir kuğudur geceleri
Kanımın sıcak gölünde aman
Tüy tüy açılır
Sevdalı kanatları aman

Ay gibi yükselir yalnızlık
Çıplak omuzlarımdan
— Hohlasam gök buğulanacak —
Bel verir ince kamışlar aman

Isiaktır kalbimin kara gözleri
Karanlık bir boşluğa bakar dururlar
O hüzünlü boynunu sessizce katlayıp
Bana bir şeyler sorar dururlar

Zaman yağmur gibi yağdı
Yeşerdi anılar bunca zamanla
Kanım soğudu kalbim soğumadı
Ve bir gün olsun bu göle bir daha
Güneş doğmadı

Sorma artık ey kalbim sorma hiç
Sarhoşum bana sorma hiç
Birgün döner mi diye uzaklardan
Başım dönüyor sorma aman...

Ayhan KIRDAR

anılacak

Bir koşuda mektubuna yetiştim
Kavak altında yazıldığından
Havuz çatlamış satırlarda
Sandalyemin kuytusuna iliştim

Çok rüzgâr var adı anılacak
Çeşmeden kanayan suya koştu saçlarım
Ellerim yüzüm anılarım yıkandı
Çok rüzgâr var adı anılacak

Ayakkabısını ters giyen ozanın kendisidir
Ben havuzu açtım satırları kıstım böylece
Sokakta yanan lâmbanın kendisidir
Bilmediğim bir bakışa saplandım böylece

Uyuduğunuz hendeğin ırmağı kimden öğrenilir

PEKER

---

gösterilerine başladı. Bayraklı sahne bitti, ardından başka bir pasaj... Sonra Hamlet'ten bir tirat... Arkasından, masa başında konuşmalardan ibaret, hareketsiz 1 - 2 parça daha... Nihayet; perde kapandı!

Ertesi gün SAHNE Dersimizde Sayın Hocamız Carl Ebert'e sorduk : "— Dün akşamki gösterileri nasıl buldunuz efendim?..." Carl Ebert'in yüzü; önce kıpkırmızı, sonra da sapsarı oldu!.. Soruyu; duymamış, anlamamış gibi yaptı. Durakladı, düşündü, kaş çattı, gülümsedi. En sonunda, sertçe :

"— Dersimize devam edelim!.." dedi. Bir arkadaşımızın, duygularımıza tercüman olurcasına; sözkonusu gösteriler üstüne izlenimlerini öğrenmeyi çok arzu ettiğimizi açıklaması üzerine, Değerli Hoca, konuşmak zorunda kaldı :

"— Kısa konuşacağım, ayrıntılara girmiyeceğim.. Adamcağıza, önce kızdım, çok üzüldüm. Çünkü : ömrümü verdiğim sahnemden, sanatımdan soğuttu beni! SANAT adına, bu kadar utandığımı hatırlamıyorum!.. Öteyandan da imrendim, hayran oldum Adama! Çünkü : ne yaptığının farkında değildi ve çok MUTLUYDU!..."

"İnsanlar, ençok İDRAKİ yüzünden ıstırap çeker!..."
Goethe

"İN AŞAĞI!..."

Gene Devlet Konservatuvarında bir MİMİK - SAHNE dersindeyiz. Bizden bir önceki sınıf arkadaşlarıyla ortaklaşa ders yapıyoruz. Bu kez Hocamız, Sayın Muhsin Ertuğrul. Bir MİMİK görevi anlattı bize uzun uzun. Bu görevle; ne istediğini, neler beklediğini, hangi duygu ve psikolojik durumların sırasıyla belirtilmesi gerektiğini, bütün görev süresince ancak üç sözcük kullanılabileceğini, bunun dışında herşeyin MİMİK ifadelerle anlatılmasının ŞART olduğunu... etraflıca ve titizlikle açıkladı... Ve ekledi :

"— Zor bir görev!.. İyice düşünün; duygularınızı, gücünüzü, yeteneklerinizi kontrol edin... "Hazırım" diyen buyursun sahneye!..."

Sayın Hocanın sözü henüz bitmişti ki; ataklığı ve atılganlığıyla ün salmış bir arkadaş; birden ayağa kalktı, deneme sahnemizin üç basamağını bir sıçrayışta atlıyarak, sahnenin orta yerinde boy gösterdi!.. Sayın Muhsin Ertuğrul'un, bir anda kaşlarının çatıldığını ve yüzünün kıpkırmızı kesildiğini gördüm. Arkasından, sahnedeki CÜRETKAR öğrenciye şöyle dedi :

"— Bu işi; böylesine kolay sanmak, böylesine hafife almak, CİNAYETTİR!.. İn aşağı!..."

O gün, KOMUT gibi bir emirle, Konservatuvar sahnesinden aşağı inen bu ŞEYTAN TÜYLÜ, HACIYATMAZ huylu arkadaşımız; sonraları HAYAT sahnesinde de, boşanmış yay misâli fırlamalar, çekirge misâli sıçramalar yaptı... Fakat, bu kez komik sahnelerin alayı, dramatik olayların azarı, kanunların şamarıyla çok aşağılara düştü!... Ve de YAZIK oldu....

"Arsız ve şımartılmış insanlar, en şiddetli tokadı hayattan yerler!..."

. . . .

1971'DE PLASTİK SANATLAR

kaya özsezgin

GİRİŞ

Plastik sanatlarla ilgili değer yargılarını, nesnel ve sağlam temeller üzerine oturtmayı bir kültür sorunu olarak benimsemek zorundayız. Sanat olaylarının, dar çevrelerin spekülasyon aracı yapılmasına gönlü razı olmayan her Türk aydını ve sanatçısı, bu yargımıza katılır sanıyoruz. Yakın tarihlere gelinceye kadar, plastik sanatların, resmin, seramiğin, heykelin, günlük hayatımıza karışmayacağı, geniş halk topluluklarınca benimsenmeyeceği yolunda yaygın inançlar vardı. Bu inancı, açık ya da kapalı bir biçimde bugün de sürdürenler yok değildir. Bu görüşte olanlar, yaratma işleminin ürünü olan eserlerin, ülkemizde alıcı bulmadığını, ilgi görmediğini, kısır bir döngü içinde kaldığını öne sürüp yakınırken, öte yandan plastik sanatların ancak "elit" zümrenin beğenilerine açık olduğunu, geniş halk topluluklarının böyle bir beğeniden nasipsiz bulunduğunu iddia etmekten de geri kalmıyorlar. Kabul etmek gerekir ki, sanat dünyamız, yıllar boyu, bu çelişki ortamında bocaladı. İyi niyetli sanatçı ve aydınlar, devletin sıcak ilgi ve yardımından uzak bulundukları için kişisel çabalarıyla yetinmek zorunda kaldılar. Büyük kentlerimizin ikisinde, ya da üçünde düzenlenen sanat gösterileri, bizde de plastik sanaların varlığı konusunda yeterli kanıt sayıldı. Tıpkı tarihsel süreç içinde, saray çevresi duyarlığının halka kapalı bir gelişme izlemesi gibi, yaratma eylemleri Türkiye çapında iki metropolün dışına taşamadı. Aslında Ankara ve İstanbul'daki sanat çalışmalarının, sistemli ve programlı bir yönetim altında yürütüldüğü, hiç değilse orta sınıf halkı, memur ve zenaatkâr kesimini kapsadığı pek söylenemez. İşlek bir çarşının içinde Ankara'nın tek resmi galerisi kurulmadan, sanatçılar dışında pek küçük bir azınlığa uzanıyordu sergi olayları. Bugün bu galeri, daha etkili ve dinamik bir çalışma düzeni izlememesine rağmen, geniş toplulukların sıcak ilgisini kazanıyorsa, bu gerçek üzerinde düşünmek gerekir. Bu kadarlık bir gelişmeyi bile dudak bükerek "istihfaf" la karşılayan, ziyaretçileri bilinçsizlikle suçlayan kişiler kuşku yok ki yanılıyorlar. Geniş topluluklara sanat bilinci ve görgüsü, bu gibi çalışmalarla götürülür. Resim denen şeyi, basılı organlarda, takvim yapraklarında gören, orijinal bir tabloyla karşılaşma olanağı bulamayan okur-yazar kişi, evinin duvarlarına elbette o basılı resimlerin en kötülerini asmak zorunda kalacaktır. Onu bu tutumdan dolayı kınamak yersizdir; pratik bir yararı yoktur. Çağdaş gelişmeler de göz önüne alınarak, ülkemizde plastik sanatları yaşatmak ve kökleştirmek istiyorsak, bu alandaki yaratma eylemlerini, sanat ürünlerini halka götürmenin, büyük kentlerin dışına taşırmanın şart olduğunu bilmeliyiz.

Bütün çelişkilere ve umut kırıcı olyalara rağmen, Ankara'da plastik sanatlarla ilgili gelişmelerin, özellikle son yıllarda gözle görülür biçimde yoğunluk kazandığı söylenebilir. Bir yandan profesyonel sergilerin yanı sıra, amatör düzeydeki sergiler gittikçe çoğalırken, öte yandan sanat sorunları da toplum ve kültür hayatımızdaki dalgalanmalarla paralel olarak su yüzüne çıkıyor, tartışma konusu yapılıyor. Bu ve buna benzer gelişmeler yukarıda sözünü ettiğimiz değer yargılarının sağlamlaşması, tutarlık kazanması bakımından sevindirici olaylardır. Gene de bu gelişmelerin, plastik sanatlar ortamımızın kuvvetle ihtiyaç duyduğu bilimsel araştırma ve incelemelere eşlik ettiğini söylemek için vakit oldukça erkendir. 1970'de yayımlanan **Elvah-ı Naksiye Koleksiyonu** adlı eser iyi bir başlangıç olmuştur. Bugünkü dile aktarılan ve genç kuşakların ilgisine sunulan resim tarihimizin bu temel eseri, böylece bir gerçeği de aydınlatmış oluyor : Eski dilde ve eski harflerle yayımlanmış olan bu gibi eserleri, yeni dile aktarırken dil ve deyiş özelliklerini gözden uzak tutmamak ve bir ölçüde aslına bağlı kalmak gerekiyor. Yoksa bu konuda yapılan çalışma, beklenen görevi yerine getirmekten uzak kalır. **"Türk Dili"** Dergisinin Ocak - 1972 tarihli sayısında, adı geçen eserin dili konusunda öne sürülen haklı eleştiriler, son yıllarda yoğunluk ka-

zanan buna benzer aktarma çabaların da göze batan ihmaller üzerine de dikkati çekici niteliktedir.

Her yerde olduğu gibi, Başkentte de plastik sanatlarının nabzı, galerilerde atıyor. Galeri deyişimiz sözün gelişi.. Aslında Ankara'da gerçekten sergi yeri olarak düşünülüp hazırlanmış tek galeri yok. Bu bakımdan İstanbul daha şanslı olsa gerektir. Beyoğlu'na açılan sokakların birinde, güçlü bir mimarımızın eseri olan "Galeri I" çapında bir sergileme yeri henüz yok Başkentte. İşlek bir yerde olması bakımından büyük bir şansa sahip görünen tek resmî galerimiz Devlet Güzel Sanatlar Galerisi ise, yetersiz ve kötü ışıklandırma biçimiyle, ötedenberi özellikle sanatçıların başlıca yakınma konularından biri olmuştur. Devletin elindeki olanaklar, bunca zamandır yakınılan böyle bir aksaklığı gidermekte nasıl etkili olamıyor, bilinmez.. Bu resmî galerimiz dışında, hâlen faaliyette bulunan 11 sergileme yeri var Başkentin. Bunların dördü, yabancı kültür merkezlerinin, Alman, Fransız, Amerikan ve İngiliz kültür ilişkileri için ayırdığı salonlardır. Özellikle Alman Kütüphanesi adıyla tanınan sergi salonu, geçen yıllarda olduğu gibi, 1971'de de ilginç sergilere sahne oldu. Geriye kalan Çanakkale Seramik, Türk İş, Or-An, Sanatseverler Derneği ve Halkevleri Genel Merkezinin, sergiler için ayrılan özel salonları var. Akbank'ın birkaç yıl önce Kavaklıdere Şubesi binasında galeri olarak kullandığı salon, uzaklığı dolayısiyle fazla ilgi görmediğinden olacak, 1971'de faaliyet göstermedi. Buna karşılık Yapı ve Kredi Bankasının Kızılay'da yeni binasında güzel bir sanat galerisi düzenlendi. Bu galeride Türk elişleriyle ilgili sergiler gördük daha çok. Mimarlık Odası Ankara Şubesinin giriş yeri de, geçtiğimiz yıl sergi yeri olarak kullanılmaya başlandı.

Başkentin bu galerileri, son yıllardaki gelişmelere bakılırsa profesyonel, ya da amatör kişilikte birçok ressamın, sergi açabilmek için genellikle daha yaz aylarından sıraya girmelerini ve gün almalarını gerektiriyor. Nicelik yönünden bu artışa bakarak, resim sanatımızın geleceği konusunda olumlu görüşler öne sürenler az değildir. Amatör çizgide olanların, bir gün mutlaka tükenecekleri göz önüne alınsa bile, her yıl biraz daha kabaran ressamlar içinde, sanatı, bu ülkenin kültür sorunu açısından değerlendirenler, bilinç ve espri dozunu yetenek doğrultusunda bağdaştıranlar gene de üçü-beşi geçmiyor. Bu gerçeğe, doğal bir sonuç gözüyle bakmak da yanlış olmaz. Her çağda ve her ülkede, yaratma eylemine bilinçle sahip çıkan "usta" lar sayılı olmuştur. Akımları başlatanlar ve katkıda bulunanlar, hep bu sayılı ustaların arasından çıkmıştır. İkinci ya da üçüncü derecedeki kişiler, genellikle bu **"pionnier"** sanatçıların çevresinde halkalanır ve geleceğe doğru güçlü bir uzantı teşkil eder. Resim sanatımızdaki -geniş bir yorumla- son çeyrek yüzyılı içindeki olumlu ve olumsuz gelişmelerin bütünü, böyle bir uzantının varlığını haber verici niteliktedir. Kendilerini her yıl bir sergi açmakta zorunlu görenler, sahte satış ilişkilerini değerin şaşmaz ölçüsü olarak benimseyenler, çevreye hoş görünme çabasını sürdürenler, kısaca zorlama ve her haliyle iğreti bir kişilik içinde kendilerini tatmin etme yarışına çıkanlar, elbette bu soylu uzantıya mensup olamazlar; ancak onun varlığını biraz daha kuvvetle belirlemekte etkili olabilirler.

YILIN SERGİLERİ

Geçtiğimiz yıl içinde, Ankara'da açılan yerli kişisel ve gurup sergilerinin sayısı 80'i aştı. Bu sayı, önceki yılın ayni nitelikteki sergilerinden daha fazladır. Sanatçılar ve sanatseverler, zaman zaman ayni günde iki serginin açılışında bulunmak zorunda kaldılar. Büyük umutlar ve iyi dileklerle açılan bu sergilerin, kapanış günleri ne yazık ki başlangıçtaki umudu haklı gösterecek görünüşte olmuyor. Sergilerin bunca yoğunluk kazanmasına rağmen, bu yoğunluğu ekonomik plânda destekleyecek en küçük organizasyonlardan bile yoksunuz. Ötedenberi sanatcılarca yürütülen meslek kuruluşları, ressamları, bir araya toplayan karma sergiler düzenlemekten ötede, onları ekonomik desteğe ve rahat yaşama olanaklarına kavuşturan etkin ve işlevsel girişimlerden uzak kalıyorlar. Devlet kuruluşlarına ait yapılarda, resim, heykel, seramik gibi eserlere tutarlı bir yer ayrılması işi, belirli ve şaşmaz ilkelere bağlanmadığı için, bu konuda bölük-pörçük ve çelişkili örnekler gün geçtikçe çoğalıyor. Nice değerli sergiler, kimi zaman tek bir resim satamadan kapanırken, sanat değeri su götürür nice tabloya -kişisel ilişkiler ve başka nedenlerle- devlet parası ödendiği sık görülür olaylardandır. Oysa bütün sorun, devletin belirli ve tutarlı bir kültür politikası izlemesi; söz konusu işlemin de yasaya bağlanmasına kalıyor.

1971'in yabancı sergileri de sayıca az değildi. Bunlar arasında, çağdaş Alman grafiğinin önemli adlarından **Ernst Barlach** (1870-1938) sergisini özellikle anmak gerekir. Bir yandan batının dinsel ve ifadeci temalarına kuvvetle bağlanan, öte yandan çizgi ve yorum gücüyle çağdaş plastik sanatlar dünyasına kişisel bir katkı getiren **Barlach**'ın resimleri, Başkentte olumlu bir yankı yaptı. Öbür ilginç yabancı sergiler arasında, doğumunun 500. yıldönümü dolayısiyle **Albrecht Dürer**'in resimlerinden fotografları kapsayan anma sergisiyle, çağdaş Polonya grafikleri sergisini ve gene Alman grafik sanatının son on yıllık gelişmesini **Kliemann** ve **Voss** gibi ünlü sanatçıların da yer aldığı karma bir sergiyle tanıtan küçük derlemeyi belirtmek gerekir. Bunların yanında, Japon baskı resimleri, Çekoslovak cam işleri ve seramiklerini tanıtan sergilerle birlikte, **Genévieve Couteau** ve **Georges Dayez** gibi iki çağdaş Fransız ressamının sergileri; Avusturyalı **Josef Tichy**'nin baskı resimleri de ilgiyle izlenen sergiler oldu.

Yerli sergiler arasında, **Nedim Günsür** ile

İhsan Cemal Karaburçak (1897 - 1970)'ın değişik dönemlerini kapsayan retrospektif nitelikteki sergilerini, geçen yılın başlıca sanat olayları olarak belirtmek aşırı bir yargı olmasa gerek. Duyarlığını, yaşadığı çevrenin ve hayatın somut çizgisinden alan **Nedim Günsür** (doğ. : 1924)'ün bu sergisi, onun sanatındaki yoğun ve dikkate değer gelişmesini bir kez daha ortaya koymuş oldu. Genellikle 1945'lerden bu yana, üç ayrı odak noktası çevresinde kümelenen bu resimler, **Günsür'**deki ortak tema ve üslûp bağıntılarını, sanatçı yüreğinin coşkunluğunu ve sorumluluk bilincini de gözler önüne serdi. (Devlet Galerisi).

Karaburçak'ın resimleri ise, onu gerçekten bilen ve tanıyanlar için yeteri kadar açık, ayrıntısız ve kararlı bir kişiliğin ürünleridir. Önceki yıl yitirdiğimiz bu değerli sanatçının seçme resimleri, ailesinin aracılığıyl atoparlandı ve böylece küçük, fakat **Karaburçak'**ı kişiliği açısından ilginç bir sergi meydana getirildi. Serginin ilginç yönü, bundan böyle sanatçının adını taşıyan ve her yıl tekrarlanacak olan bir ödül sisteminin kurulmasıyla ilgiliydi biraz da. Öbür sanat dallarında, güçlü sanatçıların anısını tazelemek ve yılın başarılı eserlerini değerlendirmek amaciyla düzenlenen özel ödüllerin yanında, plastik sanatlar dünyamız bu bakımdan da talihsizdir. Kanımca, **Karaburçak** ödülü konusunda kararlı bir başlangıç söz konusu olacaksa, önce bunun küçük bir yönetmeliği hazırlanmalı ve rastlantılardan kaçınmalıdır. Her şeyden önce sanatçı kişiliğinin yanı sıra örgütçü ve yayımcı olarak da titiz bir çalışma temposunu hayatı boyunca sürdürmüş olan **Karaburçak** için böyle bir çaba, anısına saygının da kanıtı niteliğini taşıyacaktır. (Ankara Galerisi).

1971'in başarılı sergileri arasında, **Turan Erol** ve **Cihat Burak**'ın son çalışmalarını tanıtan sergilerle, **Mengü Ertel'**in afişlerini, **Attilâ** ve **Ruzin Galatalı** çiftinin seramiklerini de anmalıyım.

TRT Kurumunun düzenlemiş olduğu ödüllü yarışma sistemi, geçen yılın en çok sözü edilen, olumlu ve olumsuz birçok yargılara hedef olan başlıca kültür olaylarından biriydi. Bilindiği gibi, altı ayrı dalda ve 24 konuda açılan bu yarışmaların resim ve heykel bölümüyle ilgili olanı, geçtiğimiz yılın başlarında sonuçlandı ve seçici kurul, 12 ressamla 5 heykeltraşı başarılı görerek değerlendirdi. Bu sanatçılar, resim dalında **Kadir Ata, Duran Karaca, Nadide Pamir, Orhan Peker, Nazım Özel, Türkân Sılay, Ömer Uluç, Mustafa Ayaz, Ali Demir, Gülsün Erbil, Turan Erol** ve **Müşerref Köktürk;** heykel dalında ise, **Mükremin Mungan, Ferit Özşen, Tamer Başoğlu, Mete Demirbaş** ve **Turgut Pura** idi. Yeni ve birçok bakımdan tutarlı bir değerlendirme sistemi getiren TRT yarışmalarının ilki ve sonuncusu oldu bu yarışma.

Devlet Resim ve Heykel Sergileri, aydınların ve sanatçıların başlıca yakınma konularından biri olmakta devam ediyor. Doğrusu bu konuyu bir kez daha burada açmanın fazla bir yararı olacağını sanmıyorum. Galiba en doğrusu devlet sergilerini kendi kötü kaderine terketmek olacak. Tabii bu kaderin olumluluğundan dem vuranlar için uyarıcı bir etkisi olacaksa.. 1971'de açılan 32. sergide **Ercüment Kalmık**'la **Özdemir Altan** resim dalının birinci ve ikinci ödülünü; **Sadi Öziş** ve **Şahin Özyüksel** de heykel dalının ayni adlı ödüllerini yaplaştılar.

Bankalarımızın elinde Türk ressamlarına ait önemli denecek sayıda resimlerin birikmiş olduğunu, Türkiye İş Bankası koleksiyonundan derlenen seçme eserler sergisi somut bir biçimde gösterdi. **Zekâi Paşa**'nın, **Hoca Ali Rıza**'nın ve **Çallı İbrahim**'in eserlerine kadar uzanan bu koleksiyon, bir bölümü tutarsız bir satınalma işleminin örneklerini de kapsamakla beraber, Türk resmini dünü ve bugünüyle tanıtacak sürekliliği de göstermiyor değil. Adı geçen banka, şimdi şubelerinde birikmiş olan bu resimleri elden geçirip onararak Başkente toplamak düşüncesindedir. Bu düşünce gerçekleşirse, Başkent belki de küçük bir müzeye kavuşacaktır.

İki yıldan beri Ankara'da faaliyet gösteren Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltraşlar Derneği, sanatçıları öğütlendirme çabasına girişmiş bulunuyor. Bu çabaya paralel olarak, 1971 yılı içinde iki ayrı "Halk için ucuz resim sergisi" düzenledi. Görünüşe bakılırsa, en fazla 500 lira fiatla satılan bu resimler, sanatsever kişiler arasında ilgiyle karşılanıyor. Yapılan eleştiriler ne olursa olsun, "İstediği halde malî gücü elvermediğinden sanat eseri satın alamayan sanatseverlere, meraklılara küçük fiyatlarla iyi eserler satınalma fırsatı vermek ,bir yandan da sanat eseri satınalmayı hiç düşünmemiş insanlarımızı satınalmağa heveslendirmek için" düzenlenen ucuz satışlı sergiler, halkın desteğini özleyen sanatçılara yeni bir umut kapısı açmakta ve bu ülkede halkın resme sahip çıkmayacağını iddia eden kötümser ve ard niyetli kişilere somut bir cevap niteliğini taşımaktadır. Elbette, halk bu resimleri satınalan kimselerden ibaret değildir. Ama bu bir başlangıçtır ve kötümser gönülleri uyarıcı işaretler taşımaktadır.

KÜLTÜR BAKANLIĞI

Yıllardan beri sözü edilen ve kurulması özlenen Kültür Bakanlığı geçtiğimiz yıl içinde kuruldu ve beş aylık kısa bir süreden sonra da "Kültür Bakanlığı görevine açıklık getirilerek baştan kurulmasının daha iyi olacağı" düşüncesiyle ikinci Erim kabinesinde yer almadı. Oysa aydınlar, kültür adamları ve sanatçılar, yılların ihmali ve kayıtsızlığı altında nerdeyse kimliğini yitirmiş olan sanat ve kültür ortamımızın, bu bakanlığın kurulmasıyla canlanacağını, sorunlarına çözüm bulunacağını umutla beklemişlerdi. Halman'ın bakanlığında çalışmaya başlayan bu örgüte, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü de eklenmiş, böylece Millî Eğitim Bakanlığının yoğun işleri arasında ağır aksak yürüyen bu genel müdürlüğün daha etkili bir çalışma düzeyine geçmesi umulmuştu. Kültür Bakanlığı deneyi, bir kez daha açık alarak göstermiştir ki, Türkiye'nin kültür so-

runları, her şeyden önce sistemli bir program, dinamik bir kadro ve yeterli bir yatırım konusudur. Bunlar gerçekleşmeden, Kültür Bakanlığı işlevinin etkili ve verimli olacağı düşünülmemelidir.

YAYINLAR

Plastik sanatlar dünyamızın, öteden beri eksikliği kuvvetle duyulan yayın organlarına, biçim ve içerik yönünden doyurucu dergilere ihtiyacı olduğu bilinen gerçeklerdendir. Bu konuda, şimdiye kadarki deneyler en fazla üç-dört yıl sürebilmiş ve maddî olanaksızlık nedeniyle kapanmak zorunda kalmışlardır. Ankara'da altı yıldan beri kişisel çabalarla yayınını sürdüren "Ankara Sanat", doğrudan doğruya abone sistemi üzerine kurulduğu ve tutarlı bir yazı kadrosuna sahip olamadığı için yeteri kadar etkili değil. Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltraşlar Derneği'nin yayın organı "Sanat" Gazetesinin ilk sayısı geçtiğimiz yılın Ekim ayında yayımlandı.. İyi bir kâğıda özenle basılan bu gazetenin yaşaması ve yeni imzalar, geniş soluklu araştırmalarla zenginleşmesi dilediğimizdir.

Gazetelerin yayın işlerinde çalışan görevliler, özellikle tiyatro olaylarına geniş yer ayırdıkları halde, bu cömertliği plastik sanatlarla ilgili olayların duyurusu için nedense göstermiyorlar. Kimi sergilerin duyurusu ise dedikodu çeşnisi içinde veriliyor. Gittikçe artan maliyet fiatları karşısında, gazetelerimiz eskiden olduğu gibi sanat ekleri, edebiyat ekleri yapmaktan kaçınıyorlar. Ulus Gazetesinin Sanat sayfası, 16 hafta dayanabildi ve gazeteyle birlikte o sayfa da ömrünü tamamladı.

1971'in plastik sanatlara ilişkin kitapları ise parmakla sayılacak kadar azdı ve özlenen niteliği göstermekten de genellikle uzaktı. **Malik Aksel**'in, Millî Eğitim Bakanlığı Çağdaş Türk Yazarları Makale Serisi'nin 2. kitabı olarak yayımlanan "Sanat ve Folklor" adlı kitabı, yazarın, en eskisi 1937'de en yenisi 1968'de çeşitli dergilerde çıkmış olan yazılarını üç bölüm altında topluyor. Bu kitap, ayni zamanda ressam olan **Aksel**'in 30 yılı aşkın yazı hayatının "panorama"sıdır.

Gene Millî Eğ. Bakanlığının yayınları arasında çıkan **İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu**'nun "Türk Plastik Sanatları" kitabı, adının taşıdığı iddiayı kanıtlayacak nesnel ve orijinal bir araştırma olmamakla beraber, yazarının bilinen görüşlerini özetleyen bir kitaptır. **Baltacıoğlu**'nun Türk plastik sanatlarının kaynağı ve gelişme çizgisi üzerine öne sürdüğü yargılar, genellikle eleştiri götürür yargılardır. "Türk plastik sanatlarının karakterleriyle Kur'an'ın doğruluk iyilik, güzellik anlayışı arasındaki birliği ortaya koymaya çalışan" yazarın, batılı resim akımlarının niteliklerini otantik bir biçimde Türk resminin İslâmî nitelikleriyle bağdaşık göstermesi, bu yolda gerekçesiz yargılara varması oldukça düşündürücüdür.

Nurullah Berk'in, batı etkisindeki Türk resminin sözcülüğü konusunda oldukça eskiye dayanan bir yazarlık serüveni var. Bu serüven tek başına ele alındığında, bir çaba olarak değerlendirilebilir. Ne var ki **Berk**, Türkiye'de resim denen olayı, mensup bulunduğu öğretim kurumunun sınırları ve değer yargılarıyla bağımlı gördüğünden ve ressam olarak da bu bağımlılığı pekiştirme iddiası taşıdığından, ister istemez yazdıklarıyla ortaya koyduğu resimler arasında bir kıyaslama yapılacaktır. Bu kıyaslamadan ressam **Nurullah Berk**'in kazançlı çıkacağını sanmıyorum. Çünkü gelenek sorunu istismar edilecek bir sorun değildir. Ama yazar **Nurullah Berk**'in -değerlendirme çabalarındaki çelişkiler hariç tutulursa- Türkiye'de resim literatürünün gelişmesinde küçümsenmiyecek bir çabası vardır.

İşte bu çabanın iki ayrı kitabı yayımlandı geçtiğimiz yıl içinde : Biri "Ustalarla Konuşmalar", öbürü ise **Orhan Koloğlu** ile birlikte hazırladığı **"Fikret Mualla"** nın hayatı ve sanatıyla ilgili tanıtma kitabı. Ankara Sanat yayınlarının 4. kitabı olarak basılan "Ustalarla Konuşmalar"ın bir bölümünü, daha önce dergilerden izlemiştik. Sanırım, bu kitap konuşmalardan çok, yazarın anılarını ve sözü edilen "usta" larla ilgili yargılarını kapsıyor. **Orhan Koloğlu**'nun, kitap haline gelmeden önce günlük bir gazetede yayımlanan Fikret Mualla yazıları, monografik nitelikte bir çalışmanın hayat hikjyesiyle ilgili bölümünü meydana getiriyor. İlginç bir hikâye olarak izlenen bu trajik yaşantı, Fikret Mualla çapında bir sanatçının şanına gerçekten uygundur. Ne var ki, bu monografinin, sanatçının kişiliğine ve sanat gücüne ilişkin cephesi herhalde yeterli değildir.

YİTİRDİKLERİMİZ

1971 yılı, getirdikleri kadar götürdükleriyle de söz konusu edilmesi gereken bir yıldır. Geçen yıl, beş sanatçıyı birden yitirdik. Celâl Esat Arseven (doğ: 1875), Vecih Bereketoğlu (doğ: 1895), heykeltraş Ali Hadi Bara (doğ: 1906), Ercüment Kalmık (doğ: 1908) ve Orhan Kılıç (doğ: 1931) bir bir aramızdan ayrıldılar. Arseven'in, suluboya ressamlığının yanısıra, sanat tarihimiz açısından dikkate değer bir kişiliği vardır. Eserleriyle Türk sanatının orijinal yönlerinin belirmesine geniş katkılarda bulunmuş bir yazardır. Bir açıkhava ressamı olan ve izlenimci anlayıştaki eserleriyle bilinen Vecih Bereketoğlu, İstanbul görünümlerini bu anlayışa göre çizdi ve boyadı. Ali Hadi Bara, Adana anıtı ve bazı büstleriyle tanınır. Kalmık, son resimlerinde soyut bir çizgiye yönelmişti. Orhan Kılıç ise, kendi köşesinde sessiz çalışan, ara sıra karma sergilere katılan bir sanatçıydı.

SONUÇ

1971, yanlışları ve doğrularıyla geride kalmıştır. Şurası bir gerçek ki, plastik sanatlar ortamımız geçmiş yıllara oranla 1971 de daha yoğun bir gelişme göstermiştir. Bu gelişmeyi, plastik sanatlarımızın geleceği bakımından sevinçle kaydetmek ve önümüzdeki yılları umutla beklemek gerekir.

dost'dan okurlarına resim notları

İstanbul Resim ve Heykel Müzesi :

Müzeler, bir ülkenin tarihsel sanat mirasını orijinal örneklerle ortaya koyan ve toplu olarak gözler önüne seren canlı birer panorama niteliğindedir. Bu bakımdan müzelerin salonlarını sıra sıra süleyen eserler, kültür değerlerinin somut belgeleri olmakla kalmazlar; bu belgelerin tarihsel gelişim içindeki yerlerini ve sanat değerlerini de karşılaştırmaya imkân verirler. Ulusların, her çağda müzeleriyle övünmeleri ve bu yolda çeşitli propaganda yollarına başvurmaları boşuna değildir.

Eski eserlerimizi tanıtan müzeler yanında, Türkiye'nin plastik sanatlar müzesi olarak bilinen tek varlığı, İstanbul Beşiktaş'daki "Resim ve Heykel Müzesi"dir. XIX. yüzyıldan bu yana, batı resim teknikleri paralelinde gelişen yağlıboya Türk resmini ve çağdaş Türk heykelini, belli başlı örnekleriyle bir çatı altında toplayan bu müzemizde, ayrıca yabancı ekollere mensup sanatçıların orijinal yağlıboya tablo, gravür ve röprodüksiyonları, yani basılı örnekleri de yer almaktadır. 23 salona dağılmış olan bu resimler arasında, yağlıboya Türk resminin kurucuları olarak bilinen primitif sanatçıların yanı sıra, gerçekçi eğilimin temsilcileri, izlenimci ressamlar ve 1928'den bu yana modern Türk resmini temsil eden çağdaş sanatçılar, ortalama ikiyüz yıla yaklaşan bir zaman kesimi içinde sıralanmaktadır. Bu müzeyi gezenler, minyatür denilen kitap resmini terkedişimizden bu yana, farklı eğilimlere bölünen genç Türk resminin, doğma ve serpilme safhalarını yakından izlemekle, toplu bir fikir de edinebilirler.

Atatürk'ün emriyle 10 Eylül 1937'de açılan müze için Dolmabahçe Sarayının veliaht dairesi ayrılmıştı. Müzeyi kurmak amacıyla, çeşitli devlet dairelerinde birikmiş olan resimler toparlandı ve o yıl Güzel Sanatlar Akademisi resim bölümü başkanlığına getirilen Fransız ressam **Léopold Lévy**'nin öncülüğü altında bir kurul tarafından bu resimler seçildi ve sınıflandırıldı. Böylece çekirdeği meydana gelen müzenin müd. ne ise, o tarihte Galatasaray Lisesi resim öğretmeni bulunan ressam **Halil Dikmen** atandı. İstanbul'da böyle bir müzenin kurulması düşüncesi, ilkkez 1937'de akademinin öncülüğü altında bütün atölyeleri dolduracak biçimde düzenlenen "50 yıllık Türk Sanatı Sergisi" dolayısiyle ortaya atılmıştı. Bu düşünce, batı uygarlığını benimseyen yöneticiler tarafından da tasvip gördü ve müzenin temeli, Atatürk'ün yakın desteğiyle atılmış oldu. Hâlen müzenin her türlü giderleri, Millî Eğitim Bakanlığının Güzel Sanatlar Akademisi için ayırdığı ödenekten karşılanmaktadır. Türk sanat ve kültür çevreleri, her türlü tehlikeyle yüzyüze bulunan müzenin, modern bir yapıya ve bağımsız bir yönetime kavuşmasını beklemektedir.

bugün büyük kıyan şenliği

— Yenilmezler Türküsü —

Kara sütü sefilliğin
Seni içiyoruz
Kesimevi yolunda
Karanlığın sütü

Ekmek uzatıyorlar önümüze
Ah! tozdan karılmış
Çığlığımız kızıl yükseliyor
Kesimevi avlusundan

Asmanın yangın korundan
Kafatası ve bacaklardan
Cehennem şarabımızda
Mayalanıyor şeytanın kanı

Büyüyor yonca gözlerde
Cinayete ağlamak için
Ve atalar ordusu
Nöbette toprak altında

Karanlığın baykuşu
Atacak öç çığlığını
Oğullar kurt olacak
Gaddar paralayıcı

Kara sütü sefilliğin
Seni içiyoruz
Kesimevi yolunda
Karanlığın sütü

Yvan GOLL'den
Yüksel PAZARKAYA

İlk basılış : La Voix de France, 1 Février, 1942.

YAYIN DÜNYASI

halil şahan/vedat yazıcı

Şafağın Demircisi = Tekin Sönmez - şiirler - Nadas Yayınları - Aralık 1971

Şafağın Demircisi'nde vurulduğum tek şiir SARIKAMIŞ adında olanı. Anılarımı uyardı bu şiir. O doğu kentinin soğuk ve uzun kış gecelerini, doğanın bitimsiz aklığını, her mevsim koyu yeşil, göğe duran fışkın çamları buruk bir duyguyla yeniden yaşadım SARIKAMIŞ'ı okuyunca. Sonra, sıfırın altında otuz derecede kar üstünde yalınayak gezen çocukların morarmış yüzleri ve elleri geldi gözümün önüne. Ekmek artığı toplamağa gelirlerdi Alayın çöplüğüne. Yoğun bir acının durgunluğuyla bakarlardı insana. En küçük bir kıpırtıdan ürkerler fakat herşeyi göze almış insanların o kararlı yürekliliğiyle kaçmazlardı. Bu çocukların bana ençok dokunan yanları da, insan erdemlerinden ve onurundan yoksun yetişecekleri bir yaşama biçimi içinde bulunmalarıydı.

alıngan hışırtılı meşe
kar güllerinin kenti hey

sular gelinliğini resimledi mi
gezici baş öğretmendir babam

heybesi kısrağın sağrısında
pamuk derelerinden aşar/kâr

gümüş sürmeli kirpiklerini
çam dallarına sarmalar hüzünle

Şiiri, insan duyarlığının özgün bir ürünüdür, diye tanımlayarak bakmak istiyorum Tekin Sönmez'in şiirine. Coşkun bir duyarlığı olan fakat bu duyarlığını eytişimsel dünya görüşüne sindirememiş bir ozan Tekin Sönmez. Neden öyle? Dünya görüşü, hiçbir sapınç taşımadığı halde neden duyarlığına bir yama gibi duruyor? Diyorum ki, kişide öğretisel bir dünya görüşünün oluşması, düşünme, duyma ve algılama yeteneklerinin benimsenen dünya görüşüne ilişkin yasalara göre işler duruma gelmesine bağlıdır. İnsan, toplum, doğa ve eylem gibi algılar insan duyarlığınca ilk edinildiğinde en derindeki en küçük ayrıntıya varıncaya kadar benimsenen dünya görüşüne uymalıdır. Bu ilk algılar, kişinin kendine özgü iç - yapısının özel koşullarıyla olur da, bunlara sonradan belli bir dünya görüşünün yasalarına uygun yeni bir düzen verilirse göze - batar bir yapaylık belirir. İşte, Tekin Sönmez, kendisinin ve yakınlarının yaşamalarından algıladıklarını şiir katında işliyor ama bunlara ilk algılandıklarından değişik biçimde bir düzen veriyor. Yorumu sağlam olsa da, birşeyleri tanımlamak yada betimlemek istiyormuş durumuna düşüyor. Ayrıca gereçlerini de sınırlayarak, özsel yinelemelere girip mekanik bir kuruluğa bürünüyor. Bir de, insana, topluma, doğaya ve eyleme eytişimsel yöntemin en kaba yanlarından bakıyor ki, bu, içedönük, tutuk bir toplumcu kılıyor onu. Giderek şiirinin özünü dar kalıplara sıkıştırıp dilin yapısal olanaklarını da zorluyor. İnsan gerçeğinin kişiselle evrensel arasındaki bağlamını yakalamışken bir türlü evrensel insan duyarlığının sözcüsü olamıyor.

Bütün bunlarla birlikte, 960 kuşağı içinde birçok başarılı yanları olan bir ozan Tekin Sönmez. Yeni sayılabilecek bir deneyiş içinde. Demirci'ye çağdaş bir yorum getirmeğe çalışıyor. Onu, ülkenin toplumsal oluşumuna simge yaparak umudu ve aydın geleceği vurguluyor. İlk yapıtlarındaki eylem önerisine karşın Şafağın Demircisi'nde toplumsal bilinç oluşumuna doğru yöneliyor. Yukarıda da değindiğim gibi Tekin Sönmez, duyarlığı güçlü, mayası sağlam bir ozan; duvarını zorlayıp durduğu halde şiirinin fışkıramayışı biraz da işi güç yanından ele almasında olsa gerek.

HALİL ŞAHAN

ANADOLU'NUN SESİ/Halikarnas Balıkçısı -Yeditepe Yayını.

Nice uygarlıklar beşiği Anadolu ezilmişliğinin sancısını çekmiştir hep. Bugün halkımızın en hoşlandığı ağlamaklı ezgilerse bunun nedenini uyandırılmamışlığında aramalı. Uyandırılsa idi, bakılsa idi ona nice uygarlığın üstünde gezindiğini bilmez miydi? "Anadolu'daki bütün kültürler bizimdir" sözünde gerçeğin ta kendisi görülür. Bu topraklar üstünde kurulan binlerce yıllık kültür davranışına sahip çıkabilseydik bugün bir Eski Yunan hayranlığı çıkmazdı karşımıza.

Bu konuda çalışmalariyle değerini koymuş yazardır Cevat Şakir. O'nun sıcak "merhaba" sı Akdeniz'in sıcak uygarlığını kucaklar. Balıkçı'nın Anadolu Efsaneleri, Anadolu Tanrıları da bu alandaki çalışmalarının ilk ürünleridir. Zaten O, roman ve hikâyelerine de engin kültürünün özsuyunu serpiştirerek Türk uygarlığını 'yüze çıkarma' çabası içindedir. Bu doğrultunun son eseri "Anadolu'nun Sesi" nde Balıkçı ne denli ilerlediğini belgeler.. İlkçağ tarihini özümleyen yazar, bu tarih içinde Anadolu'nun yerini saptamaya çalışır. Bunu sıkmadan, bilimselliğe boğmadan yapmak elbette yazarın önceki deneylerinden gelir, ustalığın sonucudur. Yer yer atasözü ve deyimlere indirgenen dil özelliğini de eklemek gerek.

Eserin özetle düşünce açısı şu : Anadolu (İyonya) tüm kültür davranışlarının çıkış yeridir. Yunan uygarlığı di-

ye yıllar yılı hayranlık duyulan uygarlık da aslında Avrupalı yazarların sırf reklâm olsun diye yazdıkları uydurma eserlerin sonucudur. Eski Yunan'da Isparta ve Atina didişme ve söğüşmeden öte aşama yapacak, hele uygarlık yaratacak güçte kent devletleri değillerdi. O uygarlıkta payları olan Thales, Arşimedes, Heradot vb. Anadolu'dan çıkmışlardır.

"Anadolu'nun Sesi" yıllarca susmuşluğumuza başkaldıran bir eser. Onda tarihsel kültürün ve yazınsal anlatımın birleşimini buluruz.

KÖYÜMDEN GELİYORUM/ISPARTALI HAKKI - Tok Yayını.

Türk dilinde haklı ilk aşama Genç Kalemler'inkidir. Ziya Gökalp 'dil Türkçülüğü' doğrultusu halk dili'ne ilk "yumuşak iniş" sayılır. Türk dili'ndeki Arapça, Farsça sözcük ve tamlamaların yersizliğine işaret eden Ö. Seyfettin, A. Canip'e "edebiyatta, dilde ihtilâl" çağrısı gerçekten bir YAZIN İHTİLÂLİ'nin başlangıcı olur. Türk Ocağı, Türk Yurdu vb. dergiler zamanında Türkçü yazarlarını 'halka doğru' bir seferberliğe çağırır.

İşte 'Köyümden Geliyorum' o günlerin Türk köyünü, Türk köylüsünü, halk gerçeğini yansıtmaya çalışıyor. 1916 yılında "Türk Yurdu" dergisinde yayımlanmış kitabın yazıları. İlk yazı "Anadolu'ya Dair" yapıta ve yazarına değgin bilgi veriyor: "İstanbul Anadolu'yu eskiden ihmâl ederdi. İhmalcilik görenek tesiriyle hâlâ az çok devam eder. Biz İstanbul'u yani memleketin başını gövdesiyle meşgul etmek için hayli uğraştık." (s. 13)

Bu elli sayfalık küçük kitap birbirinden güzel altı yazıyı kapsıyor. Yazarın o yıla göre sade bir dili var. Rahat anlatım, kuvvetli gözlem, röportajcı tutumu yazıların gücünü daha bir arttırıyor. Çoğu yerde acımasız gerçekler yanında yazar umarsızdır, salt duygusallığı sarsar O'nu... Kitabın ilginç yazılarından "Nafza Gelin" den alıntı buna örnek verilebilir: "... Benim yüreğimde galiba bir damla kan gonca gibi tomurdu. Fakat açılamadı, kuru dalda tomurcuk gibi düğümlendi; kaldı." (s. 23)

Bugün bile halkını tanımayan aydınımıza, okumuşumuza "kara bir belge gibi" sağlık verilir "Köyümden Geliyorum". Böyle bir yapıtı yazınımıza kazandırdığı için Ş. Aziz Kansu'yu kutsamalıyız. **Vedat YAZICI**

BİZE GELEN KİTAPLAR

● Aşkın Anatomisi. Sigmund Freud .Erich Fromm. Margaret Mead. Albert Camus. Reinhold Niebuhr. Robert Briffault. Denis De Rougemont. D. H. Lawrence. M. C. Darcy. Theodor Reik. Milliyet Yayınları. Genel Kültür Dizisi. 1971 İstanbul. Fiatı : 20 Lira.

● Bir küçücük aslancık varmış. Tarık Dursun K. Milliyet Yayınları. Çocuk kitapları dizisi. 1971 İstanbul. Fiatı : 10 lira.

● Dört Kardeştiler. Gülten Dayıoğlu. Milliyet Yayınları. Çocuk Kitapları Dizisi. 1971 İstanbul. Fiatı : 10 lira.

● Dünyamızın Fatihleri. J. G. Leithauser. Milliyet Yayınları. Tarih Dizisi. 1971 Istanbul. Fiatı : 25 lira.

● Evli bir kadının günlüğünden. Peride Celâl. Millî yet Yayınları. Roman 1971 İstanbul. Fiyatı : 20 lira.

● Kuytu. Feriha Aktan. Şiirler. Güney Yayınları. 1971 İstanbul. Fiatı : 10 lira.

● Mevlâna. Divan. Abdülbâki Gölpınarlı. Milliyet Yayınları. Dünya Klâsikleri Dizisi. 1971 İstanbul. Fiatı 25 lira.

● Metin Eloğlu. İnceleme. Asım Bezirci. Güney Yayınları. 1971 İstanbul. Fiatı : 10 lira.

● Nöbet. Metin İlkin. Hikâyeler. Yücel Yayınları. 1971 İstanbul. Fiatı : 5 lira.

● Ötleğen kuşu. Halil Kocagöz. Milliyet Yayınları. Çocuk kitapları dizisi. 1971 İstanbul. Fiatı : 10 lira.

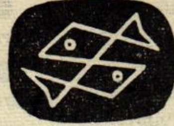
● Şeytan Çekiçleri. Mehmet Seyda. Milliyet Yayınları. Çocuk Kitapları Dizisi. 1971 İstanbul. Fiatı : 10 lira.

● Tavşan Kaç. John Updike. Milliyet Yayınları. Roman. 1971 İstanbul Fiatı : 20 lira.

● TRT Kurumunun Ekonomik, Kültürel ve Toplumsal Kalkınmamızdaki Rolü. Ülker A. Köksal. TRT Yayınları. 1971 Ankara.

● Tütün Zamanı. Zeliş. Necati Cumalı. Roman. (İkinci Baskı) Cem Yayınevi. 1971 İstanbul. Fiatı : 12,5 lira.

● Tedirgin Hayat. Erich Maria Remarque. Milliyet Yayınları. Roman. 1971 İstanbul. Fiatı : 25 lira.

DOST YAYINLARI

ROMAN:

3. BABAMLA GEÇEN GÜNLER, Clarence Day 400
4. HASANGİLLER, Tarık Dursun K. 200
5. GORDİUM, Hikmet E. Bener 400
10. KİRALIK ODA, George Simenon 300
11. SANIK, Alexander Weisberg 300
12. POLİS MÜFETTİŞİ KADAVRA, George Simenon 300
13. ZENCİLER BİRBİRİNE BENZEMEZ, Attilâ İlhan 400
14. AYAŞLI İLE KİRACILARI, Esendal 400
15. BELÂLI YER, Erskine Caldwell (Ciltli) 800
16. NE EKERSEN, Mehmet Seyda 400
17. DÜNYA EVİ, Orhan Kemal 800
18. KIZGIN TOPRAK, Jeorge Amado 600
19. DURU GÖL, İlhan Tarus 500
20. KORSAN ÇIKMAZI, Nezihe Meriç (Türk Dil Kurumu ödülü - 1962) 500
21. VAPUR DÜDÜKLERİ, Ayhan Hünalp 300
22. ÖLÜMLE SAKLAMBAÇ, Georges Simenon 400
23. ORMANDAKİ DELİ, Georges Simenon 400
24. SEVDALI BULUT, Nâzım Hikmet (Masallar) 400
25. BOYNU BÜKÜK ÖLDÜLER, Yılmaz Güney 2000

HİKÂYE:

1. TEMİZ SEVGİLER, Esendal 1000
5. TEPEDEKİ EV, Umran Nazif 200
6. ŞU BABAMIN İŞLERİ, Carlos Bulosan 200
7. KARDEŞ PAYI, Orhan Kemal 200
8. TOPAL KOŞMA, Nezihe Meriç 200
9. SİHAMBA (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme), Suat Taşer 100
10. YAŞAMASIZ, Vüs'at O. Bener 400
11. BOZBULANIK, Nezihe Meriç (2. baskı) 400
12. PERŞEMBE YAĞMURLARI, Hazırlayan: Salim Şengil 100
13. HALLAÇ, Leylâ Erbil 250
14. MENEKŞELİ BİLİNÇ, Nezihe Meriç 300
15. İKİ DAL, Celâl Vardar 100
16. TANTE ROSA, Sevgi Sabuncu 500
17. KUTSAL ÇİLE, Bedii Demirseren 500

ŞİİRLER

(Antoloji) 1000

1. AŞK ELÇİSİ, (Başlangıçtan Günümüze Kadar)
2. YENİ ŞİİRLER, Nazım Hikmet 12.50
3. DÜNYA GÜZEL OLMALI, Mehmed Kemal 100
5. HARAÇMEZAT, Suat Taşer 100
6. ANZELHA, Halim Yağcıoğlu 100
7. YANIK SARI, Ahmet Köksal 100
8. CÜMBÜŞCÜBAŞI, Ercümend Uçarı 100
10. KÖROĞLU, İlhan Berk 200
11. HACIVATIN KARISI, Salâh Birsel 200
12. DAĞDA ATEŞ YAKANLAR, O. F. Toprak 200
14. HER BOYDAN (Dünya şiirinden seçmeler), Can Yücel 400
15. SEVGİSİZLER, Nursen Karas 400
16. MANİLERİMİZDEN Dr. İlhan Başgöz 200
17. DUVAR, Attilâ İlhan (2. baskı) 300
18. HOROZDAN KORKAN OĞLAN, Metin Eloğlu 200

19. MISIRKALYONİĞNE, İlhan Berk 250
20. RÜZGÂRLI SU, Selâhattin Batu 250
21. GÖZÜNÜ SEVDİĞİM, Oğuz Tansel 250
22. TÜTÜNLER ISLAK, Turgut Uyar (Yeditepe ödülü - 1963) 300
23. KİM KİME, Nâzan Güntürkün 250
24. TÜRKİYEM, Turgut Uyar 300
25. GÖLGELERİ KULLANMAK, Ahmet Oktay 250
26. KİŞİ, Cengiz Bektaş (özel baskı) 500
27. GENÇ ÖLMEK, Ergin Günçe 250
30. ŞEYH BEDREDDİN DESTANI, Nâzım Hikmet 400
31. DR. KALİGARİ'NİN DÖNÜŞÜ, Ahmet Oktay 300
32. GÜNEŞ KAVGASI, Tahsin SARAÇ 500
33. AKDENİZ, Cengiz Bektaş 500
34. BULGAR ŞİİRİ ANTOLOJİSİ, Özdemir İnce 750

NÂZIM HİKMET DİZİSİ:

1. BÜTÜN ESERLERİ, I. cilt, I. kitap 1000

TİYATRO:

1. SÖZ ARASINDA, Ataç 100
2. DEVEKUŞUNA MEKTUPLAR, Haldun Taner 300
3. ECCE HOMO, Frierich Nietzsche 750
4. BİR DÜNYA Kİ, Suat Taşer 100
5. VATANSEVERLER, Sidney Kigs... 200
7. DELİ DUMRUL, Suat Taşer (Destan) 300
8. IHLAMUR AĞACI, Vüs'at O Bener 250
9. YARIN CUMARTESİ, Güner Sümer 300
10. MODERN TİYATRO AKIMLARI, Özdemir Nutku 1000
11. KAFKAS TEBEŞİR DAİRESİ, Bertolt Brecht 300
12. FERHAT İLE ŞİRİN, Nâzım Hikmet 400
13. ENAYİ, Nâzım Hikmet 400
14. İNEK, Nâzım Hikmet 400
15. KAFATASI, Nâzım Hikmet 400
16. UNUTULAN ADAM, Nâzım Hikmet 400
17. BİR ÖLÜ EVİ, Nâzım Hikmet 400
18. KOCAMANOF, Stefan L. Kostov 400
19. KIL PAYI, Edward Albee 500

GEZİ:

1. MOSKOVA MEKTUPLARI, Lydia Kirk 100
2. ABBAS YOLCU, Attilâ İlhan 400
3. HA BU DİYAR, Fikret Otyam 200
4. GİDE GİDE, Fikret Otyam 250
5. UY BA BO, Fikret Otyam 300
6. BİR AVUÇ TOPRAK İÇİN, İbrahim Kuyumcu 300
7. YEŞİL KENT, Mustafa Şanlı 400

DENEME - FIKRA:

EĞİTİM:

1. T. C. MİLLÎ EĞİTİM VE ATATÜRK, Prof. Dr. İ. Başgöz - H. E. Wilson 1000

BİYOGRAFİ:

1. LYNDON B. JOHNSON ve A. B. D. CUMHURBAŞKANLIĞI, Prof Dr. Akdes Nimet Kurat 500

BALE:

1. GÖNLÜ YÜCE TÜRK, Metin And 500

ayin kitapları

En çok 10 kelime ile künye ● bir kitap ve 5 lira ● posta pulu gönderilir.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

● Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü : I. ATASÖZLERİ SÖZLÜĞÜ, Ömer Asım Aksoy, 392 sayfa, 25 lira.

● İNGİLİZCE - TÜRKÇE SÖZLÜK, Fahir İz, 416 sayfa, 40 lira.

● TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIGI - BELLETEN 1971, 272 sayfa, 35 lira.

● EFSANELER (Anadolu efsaneleri), Ali Püsküllüoğlu, 77 sayfa, 5 lira.

● YENİ YAZIM (İMLA) KILAVUZU, 361 sayfa, 6 lira.

● ATATÜRK'E SEVGİ, Prof. Dr. Melâhat Özgü, 92 sayfa, 6 lira.

● KAŞGARLI MAHMUT, hazırlayan : M. Şakir Ülkütaşır, 222 sayfa, 10 lira.

● İKİLEME, Prof. Dr. Vecihe Hatipoğlu, 119 sayfa, 8 lira.

● MALAZGİRT ULULAMASI, şiirler, Fasıl Hüsnü Dağlarca, 94 sayfa, 5 lira.

● BALIM KIZ DALIM OĞUL, Anadolu anlatıları, Ceyhun Atuf Kansu, 164 sayfa, 8 lira.

● YAPIM İYELİĞİ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Muzaffer Uyguner, 118 sayfa, 8 lira.

● SADE TÜRKÇE KILAVUZU, 142 sayfa, 7 lira.

● BÖLGE AĞIZLARINDA ATASÖZLERİ VE DEYİMLER, ikinci kitap, 175 sayfa, 10 lira.

● KAVRAMLAR DİZİNİ, hazırlayan : Recai Cin, I. cilt 532 sayfa 20 lira., II. cilt 376 sayfa 15 lira.

● NECİP TÜRKÇÜ, hazırlayan : İbrahim Olgun, 132 sayfa, 6 lira.

● YERBİLİM TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Ord. Prof. Dr. Hamit Nafiz Pamir - Doç. Dr. Öndöer Öztunalı, 191 sayfa, 6 lira.

● HALK ŞİİRİNDE TÜRLER, Hikmet Dizdaroğlu, 146 sayfa, 5 lira.

● ÖZ TÜRKÇE ÜZERİNE, Emin Özdemir, 214 sayfa, 7,5 lira.

● ATATÜRK İÇİN ŞİİRLER, hazırlayan : Mehmet Bahçeci, 160 s., 7 lira.

● KÖYÜMDEN GELİYORUM, Ispartalı Hakkı., baskıya hazırlayan : Şevket Aziz Kansu, 58 sayfa, 3 lira.

MİMARLIK:

1. İNSANA DÖNÜŞ - FL. WRIGHT, Şevki Vanlı 1000
2. MİMARLIKTA ELEŞTİRİ, Cengiz Bektaş (Türk Dil Kurumu ödülü - 1968) 500

RESİM:

1. FRANSIZ RESMİNDE İZLENİMCİLİK, Salâh Birsel 1000

ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ:

1. ALTI KARDEŞLER, Oğuz Tansel 100
2. CİMRİ İLE CÖMERT, İlhan Dumanoğlu 100
3. TALİH KUŞU, Tezel Amca 100
4. KAHKAHA SULTAN, Mümtaz Zeki Taşkın 100
5. ÖKSÜZOĞLAN, İlhan Dumanoğlu 100
6. NALINCI PADİŞAH, İlhan Dumanoğlu 100
7. ALTIN TOP, İlhan Dumanoğlu 100

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ:

1. KÜÇÜK İSPANYOL KIZI MARİA 125
2. ARAP APDÜL KARDEŞ 125
3. ÇİNG LİNG İLE TİNG LİNG 125
4. MEKSİKALI KARDEŞLER 125

GÜNEY YAYINLARI

Metin Eloğlu

DİZİN

Şiirler

10 TL.

O

Asım Bezirci

METİN ELOĞLU

İnceleme/Antoloji

10 TL.

İsteme Adresi : P.K. 1353 - İSTANBUL

HALKIM

Anıları vardır
Halkından;
Yağışlı günleri düşündüren.
Diyarbakır'dan; çitlerden.
Kendini hiç unutmayan Afyon.
Öğrencilikten, futbol ve güreşten.
Yüzülen küçük, dar, coşkun dereler :
Değirmisaz;
Dağlardan kömür çıkaran yırtık giysililer :
gene halkından.
Bütün bunlardan,
Yani temelde,
Bütün hışmıyla
Atların köpük tutan teriyle hem
Huyudur bir Anadolu'lunun :
Dinlemek ve beklemek

Yeryüzü bugün öfkeli
Söyledi diye :
Öfke bilendikce güzeldir

İnsanlığın kimi günleri de vardır

Halkım
Sen gözük ona
Esirgeme yüzünü
Şefkat yayan sesini
Kalbin mi
Kalbi yani
Kalbi hergün bin kere çarpar
Sabahında ülkenin

Halkım
Konuş
Upuzun yaylaların gözcüsüne
Kalın kabuklu çam gövdesine
Yüksektir ve enli
Sanki
Yoğurt çamcaklıyan yörük kadını kendi

Düşü gelecek günlerimin

Halkım
Konuş
Dilimizi yansıt ki şiirini tamamlasın
Ki elleriyle yazdığı
Ki kanıdır herşeyi

Tamamlasın da
Her şeyi bilen o şiiri
Her şeyi bilsin çocukları
Benzersiz
Gerektiği yerde duran o şiiri

İnsanları ülkemin
Kaldırın kolunuzu
El ayalarınız ona dönük olsun
Okusun yolunu
Yazgımızı
Bir çiçek gibi açan hayatımızı
Anasını yüreğinin

Dayanmak iki yanlı
Biri
Direnmek
Öbürü
Karşı koymak
Tatdı birini şimdi iştedir, orda

Biz ne kadar çok severiz hayatı

Ve onunla severiz
Ve o şu anda bir gergefin kemik tığını
aramaktadır

Bundandır süzülmüşlüğümüz
Hüznümüz beklediğimizdendir

Ve işte

Anımda bir kasaba
Eskiden, radyoaktivite yokken, daha
Karlı, bir kızın bikri gibi, güngörmüş, gazal
Karlı yolları dümdüz, arzulu ve ak
Nedense bir de bir çift tekerlek izi var
Tekerlekler, arabacı ve kırbaç
"Soğuk hayatla güzeldir"diyor
Bir ihtiyar

Bir ihtiyar anımda, 93 harbi :

"Düşman değildir bizi kıran
Bir sabun bir de soğuk".
Enverî Paşa'ya ikram

Anımda bir ihtiyar ve o

O gencecik bir adamdır kendi adına sığınmıştır
Tek dayanağıdır elleri, andı gibi :
kimseye söylemediği usulca düşündüğü.
O gececik bir adamdır herkes gibi
Doğuranı var, büyüteni, umut bağlıyanı
O gencecik bir adamdır sevişmeyi bilir şarkı
dinlemeyi
Bir caddede yürümeyi bir pastahanede oturmayı
O gencecik bir adamdır herkes gibi
O gencecik bir adamdır kanıyla büyüten çiçekleri

Halkım
Sen koru onu

veysel öngören